

IV. De casulis, id est, fanis.

V. De sacrilegiis per ecclesias.

VI. De sacris silvarum, quæ Nimidas vocant.

VII. De his quæ faciunt super petras.

testabile et perniciosum esse judicamus, dicente Domino: Non augurabimini, vel certe, non observabilis somnia; et iterum Scriptura dicit: Non sint auguria in Israel, nec observatio in domo Jacob. Ita et a nobis cavendum esse censemus, ut nullis auguriis vel observationibus attendamus, quia omnia hæc abscissa esse a Patribus sumus edocti, et quia per instigationem diaboli iterum pullulabant, a die qua nos jussit divina Clementia, quanquam immeriti existamus, apostoli vicem gerere, illico omnia hæc amputavimus. Pari etenim modo volumus tuam sanctitatem populus sibi subjectis prædicare, ad vim æternæ perducere vitæ. Nam et sanctæ recordationis prædecessoris atque nutritoris nostri Gregorii pape constitutione omnia hæc pie atque fideliter amputata sunt, et alia diversa quamplura quæ, diabolo suggerente, pullulabant in Christi ovili, cujus instar pro illius populi salute dirigere maturavimus.

IV. De casulis, id est fanis. Casule, parva delubra diis consecrata, non ex lapidibus, sed ex ligno, levi opera et paucis sumptibus confecta. Sanctus Ambrosius, epist. 29: Quid est enim nisi fanum, in quo est conventus gentilium. Commodianus, instr. 24:

Exis inde foris, iterum tua fana requiris.

Carolus M., in Capitul.: Primum de majoribus capitulis hoc placuit omnibus, ut ecclesiæ Christi, quæ modo construuntur in Saxonia, et Deo separatæ sunt, non minorem habeant honorem, sed majorem et excellentiorem quam fana habuissent idolorum.

V. De sacrilegiis per ecclesias. Carolus M., in Capitul. 2: Si quis ecclesiam per violentiam intraverit, et in ea per vim vel furtim aliquid abstulerit, vel ipsam ecclesiam igne cremaverit, morte moriatur. De feris ac barbaris moribus et crudelitate veterum Germanorum et Saxonum Eginhardus, in Vita Caroli Magni: Saxonos, inquit, sicuti omnes fere Germaniam incolentes nationes, et natura feroces, et cultui dæmonum dediti, nostræque religioni contrarii, neque divina neque humana jura vel polluere vel transgredi inhonestum arbitrantur. Talis igitur ferocia et crudelitas capitati pœna reprimenda et coercenda erat.

VI. De sacris silvarum quæ Nimidas vocant. Tacitus, de Mor. Germ., ait: Lucos ac nemora consecrant ac deorum nominibus appellant secretum illud quod sola reverentia vident. Nimidas quasi Nympharum sacra. Ritus paganici, quos silvis et arboribus in suis lucis exhibebant, erant nefandi et immanes, cum subin cum animalibus homines ibidem immolassent. Scimus a sancto Bonifacio Jovis arborem in Hassia excisam, etc. Confer. Inscriptiones lapidares de Nymphis tripud. de Augusta Diana, etc., apud Hantselmann, Beweis, wie weit der Römer Macht, etc., t. I, p. 75 et 225, t. II, p. 77 et 244. Carolus M., Capit. 20: Si quis ad fontes, aut arbores, vel lucos, votum fecerit, aut aliquid more gentilium obtulerit, et ad honorem dæmonum comederit, si nobilis fuerit, solidos LX, si ingenuus XXX, si litus XV; si vero non haberint unde præsentialiter persolvant, ad ecclesiæ servitium donentur, usque dum ipsi solidi solvantur.

VII. De his quæ faciunt super petras. Ad petras vota reddere, superstitionis paganicæ species erat. Sanctus Eligius, apud sanctum Audouenum, in ejus Vita, lib. II, c. 15: Nullus Christianus ad fana, vel ad petras, vel ad fontes, vel ad arbores.... vota reddere præsumat. Concilium Nannetense, c. 20: Lapidibus quoque, quos in ruinosis locis et silvestribus dæmonum ludificationibus decepti venerantur, ubi et vota voverit et deferunt, funditus effodiantur, etc. Adde concilium Arelatense II, c. 23, Turonense II, c. 23, Aju sgranonense an. 789, c. 65.

VIII. De sacris Mercurii vel Jovis. Tacitus, in libro

A VIII. De sacris Mercurii vel Jovis.

IX. De sacrificio quod fit alicui sanctorum.

X. De phylacteriis et ligaturis.

de Germania: Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habent, et cæso publice homine celebrant barbari ritus horrenda primordia. Quæ de superstitione Mercuriali erudite disseruit cl. Lameyus, vid. in Actis Academicis Theodoro-Palatina, t. I, p. 205 sq. Aras Jovi optimo maximo dicatas reperire est in Germania quamplurimas.

IX. De sacrificio, quod fit alicui sanctorum. Sub Carolomanno ordinatum fuit: Episcopus in sua parochia sollicitudinem habeat, ut populus Dei paganism non faciat vel hostias immolationis, quas stulti homines, ritu pagano, faciunt sub nomine sanctorum martyrum vel confessorum, Deum et sanctos ad iracundiam provocantes. Recte igitur sanctus Augustinus, lib. VII de Civitate Dei, c. 27: Nec tamen nos eisdem martyribus templa, sacerdotia, sacra et sacrificia constituimus, quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sane memorias eorum tanquam sanctorum hominum Dei, qui usque ad mortem suorum corporum pro veritate certant, ut innotesceret vera religio falsis religionibus fictisque convitiis. Quis autem audit aliquando fidelium stantem sacerdotem ad altare, etiam super sanctum corpus martyris ad Dei honorem cultumque constructum dicere in precibus: Offero tibi sacrificium, Petre vel Paulo vel Cypriane? cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos et homines et martyres fecit, et sanctis suis angelis celesti honore sociavit; ut ea celebritate et Deo v. ro de illorum victoriis gratias agamus, et nos ad imitationem talium coronarum atque palmiarum, eodem iurocato, in auxilium ex eorum memoriæ renovatione adhortemur. Quæcumque igitur adhibentur religiosorum obsequia, in martyrum locis ornamenta sunt memoriarum, non sacra vel sacrificia mortuorum tanquam deorum. Quicumque etiam epulas suas eo deferunt, quod quidem a Christianis melioribus non fit, et in plerisque terrarum locis nulla talis est consuetudo, tamen quicumque id faciunt, quas cum apposuerint, orant, et auferunt ut ve-centur, vel ex his etiam indigentibus largiantur.

X. De phylacteriis et ligaturis. Veteres phylacteria appellabant amuleta ad arcendos vel pellendos morbos. Hæc ut ad inventiones diabolicas semper proscripsit Ecclesia. In concilio Ratisbonensi an. 742: Populus Dei paganism non faciat, sed omnes spurcissimas gentilitatis abiciat seu sacrificia mortuorum, seu sortilegos, seu divinos, seu phylacteria et auguria, sive incantationes; et Capitular. lib. VI, c. 72: Ut a clericis vel laicis phylacteri vel falsæ inscriptiones aut ligaturæ quæ imprudentes pro febribus et aliis pestibus adjuvare putant, nullo modo fiant, quia magicæ artis insignia sunt. In Decret. Gratiani 26, q. 5, c. Si quis: Si quis ariolos, aruspices et incantatores observaverit, aut phylacteriis usus fuerit, anathema sit; ubi glossa: Phylacteria dicuntur hic chartæ, in quibus continentur incantationes. Ligaturæ etiam superstitione adhibebantur pro morbis abigendis, subincerti characteres aliæque signa ad colum gestabantur, aut circa alias corporis partes alligabantur. Isidorus, lib. VIII, c. 9: Ad hæc omnia pertinent ligaturæ execrabiliū remedium, quæ ars medicorum condemnat, sive in præcautionibus, sive in characteribus, vel in quibuscumque rebus suspendendis atque ligandis, in quibus omnibus ars dæmonum est ex quadam pestifera societate hominum et angelorum malorum exorta. Unde cuncta vitanda sunt a Christianis et omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Sanctus Audouenus, lib. II Vitæ sancti Eligii, c. 15: Nullus ad colla vel hominis vel cujuslibet animalis ligamina dependere præsumat, etiamsi a clericis fiant, etsi dicatur quod res sancta sit et lectiones divinas continet, quin non est: in cis

XI. De fontibus sacrificiorum.

XII. De incantationibus.

XIII. De auguriis, vel avium, vel equorum, vel boum stercoribus, vel sternutationibus.

XIV. De divinis et sortilegis.

XV. De igne fricato, de ligno, id est, Nodfyr.

remedium Christi, sed venenum diaboli. Gregorius Turon., lib. II de Mirac., c. 45: *Incantationes immurmurat, sortes jactat, ligaturas collo suspendit; et lib. IV de Mirac. sancti Martini, c. 36: Quæ adveniens ad ægrotam, eamque visitans, amolique ligaminibus, quæ stulti vendiderant, oleum beati sepulcri ori ejus infudit.* Sanctus Bonifacius, in epist. ad Zachariam papam: *Dicunt quoque se vidisse ibi mulieres pagano ritu phylacteria et ligaturas et in brachiis et cruribus ligatas habere, etc.* Vide supra.

XI. *De fontibus sacrificiorum.* Fontium adoratio et sacrificia eisdem exhibita interdicta passim leguntur in concilio Antissiodorensi, c. 3, Nannetensi, c. 23, Arelatensi II, can. 23, Toletano XII, c. 11; adde Cluverium, lib. I Gerin. Antiq., c. 34, et supra allatum Capitulare Caroli M. Adamus Bremensis, in vetustis schollis, ait: *Prope illud templum est arbor maxima late ramos extendens æstate et hieme semper viridis; cujus illa generis sit, nemo scit. Ibi etiam est fons, ubi sacrificia paganorum solent exerceri et homo virus immergi. Qui dum immergitur, ratum erit votum potuli.*

XII. *De incantationibus.* Præstigiis magicis illusio. Speculum Saxonicum, lib. II, art. 13, § 6: *Si quis Christianus... apostataverit, vel venenum alicui ministraverit aut incantaverit, etc.* Vita sancti Præjecti: *Cum nullatenus a medicis vel incantatoribus medelam consequi valuisset.* Fredegar., Epit. c. 9: *Mummolun facione Fredegundæ, cui reputabant filium suam per incantationem interfecisse, jussit rex suggillare.* Tom. III Concil. Hispan., p. 7: *De eo quod non liceat sacerdotibus vel clericis incantaturas vel etiam contrarias ligaturas facere.*

XIII. *De auguriis vel avium, vel equorum, vel ex boum stercore vel sternutatione.* Tacitus, de Auguriis Germanorum ait, *quod auspicia sortesque, ut qui maxime observent.* Idem memorat: *Avium voces volatusque interrogare, proprium gentis, equorum quoque præsentia ac monitus experiri.* Procopius, lib. IV Belli Gothici, de Hermegiselo, Varnorum in Westphalia rege, agens: *forte, inquit, Hermegiselus cum Varnorum principibus per agros equitans avem vidit. eamque sonore crocitantem; sive autem intellexit volucris sonum, sive aliunde edoctus, omnis istius finxit intellectum, omnibus qui aderant palam edixit, post dies quadraginta vitæ sibi instare exitum, id sibi avem prædicere.* Restat hodieum supersticiosa apud nonnullos opinio, quod ipsorum instans vitæ exitus portendatur, si bubonem clamantem prope ædes audiant. De Auguriis equorum Tacitus: *Proprium genti equorum quoque præsentia ac monitus experiri. Publice aluntur iisdem in nemoribus ac lucis, candidi ac nullo mortali opere contacti, quos pressos sacro curru sacerdos ac rex vel princeps civitatis comitantur, hincitque ac fremitus observant. Nec ulli auspicio major fides, non solum apud plebem, sed apud proceres, apud sacerdotes; se enim ministros deorum illos conscios putant.* Germani non minus ex recenti boum stercore augurabantur fausta successura, ex veteri vero infausta, ut ex adagio superstitie colligimus. Angurii ex sternutatione vestigium apparet ex formulis quæ sternutanti acclamamus: *Prosit, proficiat, Gott helf, Deus cæpta secundet, er benieset es, unde vulgo inferunt: Ergo res vera est, ergo res bene succedet.*

XIV. *De divinis et sortilegis.* Divini vocantur qui divinitate plenos se simulant et astutia quadam fraudulenta hominibus imponunt futura conjectando. Gregorius III papa, in iudiciis pœnitentibus, cap.

A XVI. De cerebro animalium.

XVII. De observatione pagana in foco, vel in inchoatione rei alicujus.

XVIII. De incertis locis quæ colunt pro sanctis.

XIX. De petendo quod boni vocant sanctæ Mariæ.

16: *Harioli sunt, qui circa aras idolorum sacrificant... si quis auguria, auspicia, divinationes, vel qui votum voverit præter ecclesiam, vel qui divinationes faciunt in incantationibus suis, quod omnino diabolicum est, tres annos pœniteat.* De sortilegis concilium Antisiodorensis anni 578, cap. 3: *Non licet ad sortilegos vel ad auguria respicere, nec ad sortes quas sanctorum vocant, vel quos de ligno aut de pane faciunt aspiciere.* Sortes sanctorum vocantur in præfatio Evangelii aut alterius libri sacri, cum nimirum aperto libro quidquid primum oculis occurrerit, pro sorte vel oraculi loco habebatur. Hinc Capitulare Caroli M., c. 22: *Divinos et sortilegos ecclesiis et sacerdotibus dari constituimus, scilicet puniendos et eniendandos.*

XV. *De igne fricato, de ligno, id est, Nodfyr.* Pliinius, Hist. nat. lib. XVI, c. 40, memorat: *Teritur lignum ligno, ignemque concipit atritu, excipiente materia aridi fomitis, fungi vel foliorum facillime conceptum.* Nodfyr igitur bene derivatur a Nöthen cogeret et fyr, sauer, ignes ex ligno coacti. Ut autem pleræque consuetudines vetustæ in superstitionem abiere, sic et ignis fricatione excitatus sacer et malis avoruncandis utilis esse creditus est, olimque adhibitus lustrationi et victimis comburendis, ad ignes parcales in honorem deæ Eostræ nec non ad ignes a sancto Joanne dictos, forte olim Jovi proprios accendi solitos. Hos ignes, in Germaniæ locis quampluribus adhuc usitatos, qui pertranseunt aut per fumum eorum currunt, sive homines, sive animalia, anno integro a febris aliisque morbis liberi putantur.

XVI. *De cerebro animalium.* Divinationes ex cerebro animalium, sive haruspicia et extispicia, in more suis, sat superque liquet; capita autem animalium immolatorum diis specialiter oblata, ut partes animalium præcipuas, haud pauca in cerebro mysteria continere autumabant veteres, unde fortassis per cerebri inspectionem deis consulere, futuraque ex eo indagarent.

XVII. *De observatione pagana in foco vel inchoatione alicujus rei.* Ex ascensu fumi ad æthera recto aut ejus a vento depressione aut disjectione varia deducebantur omina. Piciores Abelis et Caini sacrificia exprimere volentes, flammam in ara Abelis lucidam et fumum recta ad cœlum ascendentem pingunt, Caini vero aræ ignem et fumum a vento disturbatum et depressum. Certis diebus cum aut inchoatur luna, aut impletur, agendis rebus auspiciatissimum initium Germani crediderunt, teste Tacito. Lunæ observationes adhuc agricolis et hortulanis firmitus insidere quis ignorat? Has fruges, hæc olera crescente aut decrescente luna seri aut transplantari debere, alias non proficere, ex pagana superstitione credunt et jurant.

XVIII. *De incertis locis, quæ colunt pro sanctis.* Vulgus loca incerta vocat *Unsteten*, de quibus, nempe ubi sint, nescitur. Cum quis huc illicque ambulans subitaneo correptus fuisset morbo, vel eidem membrum corporis doluisset, rationis ignari dicunt *er seye über eme Unstete gegangen*, sive eum calcasse locum qui ubi sit nesciatur, et quia is sanctus sit, genius loci illum punisse somniatur tanquam sui violatorem et contemptorem.

XIX. *De petendo quod boni vocant sanctæ Mariæ.* Meinders, in Thesouro antiquitatum Francicarum et Saxonicarum, erronee asserit quod cultus et invocatio divæ Mariæ virginis et sanctorum atque imaginum hic a Carolo M. fuerit prohibitus. Veritati magis accedit conjectura Eccardi, Rerum Francic. lib. XIII, ubi ait: *Petendo corrupte, pro petenstro, sive serpillio,*

XX. De feriis quæ faciunt Jovi vel Mercurio.

XXI. De lunæ defectione, quod dicunt vince-luna.

XXII. De tempestatibus, et cornibus et cochleis.

aut gallio, herba, positum esse. Herbae istæ ad abigendos forte serpentes et venenata animalia conciliandumque amorem superstitiose colligi, adhiberi, in collo gestari atque ad lectum præcipue suspendi, aut stramento misceri, potuerunt. Legi merentur quæ, l. c., pag. 426, pro hac opinione stabilienda prolixius attulit Fecardus.

XX. De feriis quæ faciunt Jovi et Mercurio. Thor Jovis nomen erat Germanicum, inde dies Jovis dicitur Septentrionalibus thorstag, nobis inserto n donrs-tag. Adamus Bremensis de Sueonibus scribit: *Nobilissimum illa gens templum habet, quod Ubsola dicitur, non longe a Sictona civitate, vel Bircka. In hoc templo, quod totum auro paratum est, statuas trium deorum venerat populus, ita ut potentissimus eorum Thor in medio solum habeat triclinium; hinc et inde locum possident Wodan et Fricco, quorum significationes ejusmodi sunt: Thor, inquinat, præsidet in aere, qui tonitrus et fulmina, ventos imbresque, serena et fruges, gubernat. Porro inquit: Thor cum sceptro Jovem videtur exprimere... si pestis et fames imminet, Thor idolo immolant. Idem Adamus Bremensis ait: Deorum alter Wodan, id est, fortior, bella regit, hominumque ministrat virtutem contra inimicos; addit, si bellum imminet, eos Wodano immolare. Paulus Diaconus, lib. 1 de Gestis Langobardorum, cap. 9, refert: Wodan, quem, adjecta littera, Godan dixerunt, ipse est qui apud Romanos Mercurius dicitur, et ab universis Germaniæ gentibus ut deus adoratur. Huic dies hebdomadis sacra fuit, quam appellaverunt Belgæ et populi septentrionales Woenstag, Wodansdag. Germani autem una cum ejus cultu et nomen ejus abolerunt et diem Mercurii Mittwoch, sive Mediam hebdomadis diem, nominaverunt.*

XXI. De lunæ defectione, quod dicunt vince-luna. Persuasum fuit multis etiam Germaniæ populis lunam, cum defecerit, id est, interposita terræ umbra inter solem et lunam obscurata fuerit, a maleficis et sagis earmine quodam magico lædi, et animæ quasi deliquit pati. Lunæ sic patienti acclamabant: *Vince, luna, tanquam si a sole impugnaretur. Unde apud Juvenalem:*

... Jam nemo tubas, nemo æra fatigat;
Una laboranti poterit succurrere lunæ.

Gregorius III papa, in Pœnitent., cap. 23, et Beda [Egbert], in libro de Remediis peccatorum, cap. 21: *Quando luna obscuratur, vel clamoribus suis, vel maleficiis, sacrilego usu, se defendere posse confidunt. Et Pœnitentiale Thuanum: Si observasti traditiones paganorum, quas quasi hæreditario jure, diabolo ministrante, usque in hos dies patres filii reliquerunt, id est, ut elementa, colores, lunam, solem aut stellarum cursum, novam lunam aut defectum lunæ, ut tuis clamoribus aut auxilio splendorem ejus restaurare vales.*

XXII. De tempestatibus et cornibus et cochleis. Contra tempestarios in Lege Wisigothorum, lib. vi, tit. ii, l. g. 2, sic pronuntiatur: *Malefici et immissores tempestatum, qui quibusdam incantationibus grandinem in vineas messesque mittere perhibentur, et hi qui per invocationem demonum menses hominum conturbant, seu qui nocturna sacrificia demonibus celebrant, eosque per invocationes nequiter invocant, ubicunque a iudice, vel a iudice, vel procuratore, loci reperti fuerint, vel detecti, ducentis flagellis publice verberentur, et decalvati deformiter decem convicinas possessiones circumire cogantur inviti, ut eorum alii corrigantur exemplis. Ludovicus imp., Capitul., addit. ii, tit. 18, eorum qui tempestates, et tonitrua, et grandines, in sua potestate habere stulta imaginatione opinantur, meminit his verbis: *Ferunt enim suis maleficiis**

A XXIII. De sulcis circa villas.

XXIV. De pagano cursu, quem Yrias nominant, scissis pannis vel calceis.

æra posse conturbare, et grandines immittere, futura prædicere, et lac auferre, aliisque dare, et innumera a talibus fieri dicuntur. Unde Seneca, lib. iv Quæst. naturæ: *Rudis, in vit, adhuc antiquitas credebatur et attrahi imbres canibus et repelli. Quare inter superstitiones de cornibus agatur, inde venit, quod cornua peculorum vice fuerint. Cæsar, de bello Gall., lib. vi, describit urorum species et addit: *Amplitudo cornuum, et figura, et species, multum a nostrorum bonum cornibus differt. Hæc studiose conquisita a labris argento circumcludunt, a que in amplissimis epulis pro poculis utuntur. Vinum præstantius in cornibus propinatum fuisse docet charta Arnoldi, præpositi R. M. V. ad Gradus Moguntia, de anno 1222, ubi inter alia ordinatur: *Item a principio adventus Domini usque ad diem Innocentium vinum quod cornua nuncupatur propinetur, sive distribuatur. Vide Joannis Script. Rer. Mog. t. II, p. 668. In festis deorum gentilium olim e cornibus sacris potabatur, diisque libabatur. Majores nostri ad fidem Christianam conversi non statim poterant a consuetis computationibus abstinere, unde in Dei, in sanctorum ejus, regum et magnorum virorum honorem, cornua et scyphus evacuabant. Cum igitur hic superstitio de cornibus evocatur, intelliguntur cornua idolis consecrata et in eorum honorem exhausta. Cochleæ referuntur ad usus superstitionis, vasa scilicet, vel cochlearia, et patere, demonibus consecrata in sacrificiis ethnicis, ad juscula victuarum in alieno sacro coctarum inde degustanda. Malefici etiam cochleas vel crateres demoni consecratos habebant, in quibus magicis artibus confectum potum aliis præbebant, qui eos aut amore vel odio incensus redderent.***

C XXIII. De sulcis circa villas. Quod Germani non haberint contigua et coherentia ædificia, sed domos hinc inde dispersas cum adjacentibus agris, pratis et dumetis, etc. Circa has villas sulcos ducebant, ex superstitiosis quibusdam ritibus et ceremoniis, ad arcendum ignem, hostem, omnesque alias adversitates. Lucretius, lib. 1 de rerum Natura, memorat hunc superstitiosum circa urbem sulcos ducendi morem:

Mox jubet et totam pavidis a civibus urbem
Ambiri, et, festo purgantem mania lustrò,
Longa per extremos pomeria cingere fines.

XXIV. De pagano cursu, quem Yrias nominant, scissis pannis vel calceis. Ecce dicitur supra allatus resistentem vocem Yrias in Scyriis, quod idem s. l. ac Scy. Scyrias, riss, calceis scissis. Cursus iste paganus scissis calceis erat sollemnis in Kalendis Januariis; nam sanctus Bonifacius, cum illum in nova Francia abrogare vellet, affirmavit Francones recens ad fidem Christianam conversi se vidisse annis singulis in Romana urbe, et juxta ecclesiam Sancti Petri, in die vel nocte, quando kalendæ Januarii intrant, paganorum consuetudine choros ducere per plateas, et acclamationes ritu gentilium et cantationibus sacrilegas celebrare, et mensas illa die vel nocte dapibus onerare, et nullum de domo sua vel ignem, vel ferramentum, vel aliquid commodi, vicino suo præstare velle. Ita in epist. Bonifacii ad Zachariam pontificem. Faustinus episcopus, in serm. de Kalendis Januariis, distincte exponit hunc paganorum ritum: *In istis, inquit, diebus miseri homines, et, quod pejus est, et aliqui baptizati, sumunt formas adulteras, sumunt species monstruosas, in quibus quidem quæ primum ridenda aut potius dolenda sint nescio. Quis enim sapiens credere potest invenire aliquos sanæ mentis qui, cervulium fidentes, in ferum se velint habitus commutare. Alii vestuntur pellibus pecudum; alii assumunt capita bestiarum, gaudentes et exultantes, si taliter se in scrinis speci-*

XXV. De eo quod sibi sanctos fingunt quoslibet **A** commentant, quod possint corda hominum tollere, juxta paganos.

XXVI. De simulacro de consparsa farina.

XXVII. De simulacris de pannis factis.

XXVIII. De simulacro quod per campos portant.

XXIX. De ligneis pedibus et manibus pagano ritu.

XXX. De eo quod credunt quia feminae lunam transformaverint, ut homines esse non videntur, ex quo indicant et probant non tam se habitum vel visum habere, quam sensum. Nam quamvis similitudines diversorum animalium exprimere in se vellent, certum est tamen in his magis cor pecudum esse quam formas. Jam vero illud quale vel quam turpe est, quod viri nati tunicis muliebribus vestiantur, et turpissima demultrone puellaribus figuris virile robur effeminant, non erubescentes inserere tunicis muliebribus militares lacertos! Barbatus facies præ se ferunt et videri se feminas volunt, ut merito virilem jam fortitudinem non habeant, qui in muliebres habitus transierunt; justo enim judicio venisse crederentur est ut militum virtutem amitterent, qui seminarum se specie deformassent... Etiam et illas observationes velut diaboli venena respicite; quia, quod pejus est, adhuc plures in populo Christi non observare non erubescunt. Sunt enim qui in Kalendis Januariis ita auguria observant, ut focum (ignem) de domo sua, vel aliud quodcumque beneficium, cuiusque petenti non tribuant. Diabolicas etiam strebas et ab aliis accipiunt et ipsi alii tradunt; aliique, etiam rustici, in ista nocte, quæ præterit, vasa suas plenas multis rebus quæ ad manducandum sunt necessaria componentes, tota nocte sic compositas esse volunt, credentes quod hoc illis Kalendæ Januariæ præstare possent auxilium, ut totum annum contrivæ in loco in tali abundantia perseverent.

XXV. De eo quod sibi sanctos fingunt quoslibet mortuos. Per hanc superstitionem, obliuio uno veroque Deo, enata sunt multa millia deorum et geniorum, quorum etiam genealogias, ut ex Danielis episcopi Wintoniensis epistola ad Bonifacium patet, sollicito contuebant, atque a celebrioribus magnorum virorum origines repetebant. Clodoveum I regem Francorum mille deastros adhuc ethnicum credidisse indicat Remigius, in epitaphio ejus, dum canit:

Contempsit credere mille
Numina, quæ variis horrent portenta figuris.

XXVI. De simulacro de consparsa farina. Pagani variarum figurarum panes in honorem deorum suorum confecerunt et eisdem obtulerunt, hosce panes oblatis singularibus virtutibus præditos somniabant. Hinc ortus est mos varias imagines ex pane mellito sub natalitiorum tempore faciendi, iisque infantibus oblectandi. Inde panis certus simlagiuens Heide- wegge dictus, inde die Christ-Wecke, d e Bretzel, die Martens-Höiner. Farinam aqua ex fonte sacro hausta vel certis cæremoniis benedicta aspersam atque ita consecratam esse, vox consparsa indicare videtur, sicut potest apud Christianos aquæ benedictæ aspersio consparsus dicta est.

XXVII. De simulacris de pannis factis. Majores nostri varia simulacra confecerunt, eisdemque tanquam diis domesticis cultum exhibere; eodem modo alraunarum, sive feminarum latidicarum, figuræ ex pannis factas superstitione asservabant, eundem credentes edere oracula, felicitatemque cultoribus procreare. Tandem mandragoræ radicem varias inter cæremonias effossam ita efformarunt, ut humani corporis speciem præferret, inflexis hordei vel milii granis iis in locis ubi pilos exoriri volebant. Hanc mundis vestibus indutam et compe compositam in larariis venerabantur et alraunam nominabant, quod nomen herbarum adhuc adhuc.

XXVIII. De simulacro, quod per campos portant. Intelliguntur sub hoc ritu supersticioso Ambavalia

Allocutio sacerdotum de conjugis illicitis ad plebem.

Fili hominis, speculatorem posui te in populo meo: audiens ergo ex ore meo sermonem annuntiabis eis ex me, non ex te. Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris, non fueris locutus ut se custodiat impius a via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, paganorum, quæ Romanis etiam in usu fuerant. Tibullus, l. b. 1, eleg. 2:

Fruges lustramus et agros,
Ritus ut a prisco traditus exstat ævo.

Meinders supra citatus, hic et alibi, ex præconcepto in Romano-Catholicam Ecclesiam odio, temerarie assertit hanc superstitionem apud illam adhuc esse residuam, maleque intelligit ea quæ in Vita Beati Maresvidis leguntur: Statuimus, ibi habetur, ut annuatim, secunda feria Pentecostes, Spiritu sancto cooperante, eundem patronum in parochiis vestris, longo ambitu circumferentes, et domos vestras lustrantes, et pro gentilitio Ambarvali (id est in vicem Ambarvalis gentilibus usitati), in lacrymis et varia devotione, vos ipsos mactetis, et ad refectionem pruperum eleemosynam comportetis, et in hac curti pernoctantes, super reliquias vigiliis et cantibus solennitatis, ut, prædicto mane, determinatum a vobis ambitum pia lustratione complentes, ad monasterium cum honore debito reportetis. Confido autem de patroni hujus misericordia, quod sic ab eo Gyrate terræ semina uberius provenient et variæ aeris inclementiæ cessent. Qui genuinam de cultu et invocatione sanctorum doctrinam intellexit, melius ac Hermannus Adolphus Meinders præfatum locum interpretabitur.

XXIX. De ligneis pedibus et manibus pagano ritu. Pagani cum morbo decumberent, vota pro salute obtinenda volebant, et, sanitati pristinæ restituti, signum ejus membri quod malo fuerat affectum in tesseram gratitudinis numini quod invocant, consecrare solebant. Majores etiam nostri hanc consuetudinem pagano ritu fuisse imitati, cum coluissent numina quæ oculis habebant et non videbant, aures et non audiebant, etc.

XXX. De eo quod credunt, quia feminae lunam commentant, quod possint corda hominum tollere juxta paganos. Falso crediderunt majores dari feminas quæ luna in obsequiis esset; lunæ influxus noxia quævis in homine operari, eisque morbos certis temporum vicibus redeuntes imputarunt. Unde et caduca passione vel epilepsia laborantem lunaticum vocaverunt. Meminit hujus superstitionis Audoenus, in Vita sancti Eligii, lib. 11, c. 45, ubi legitur: *Deus ad hoc lunam fecit, ut tempora designet et noctium tenebras temperet, non ut alicujus opus impediatur aut dementem faciat hominem, sicut stulti putant, quia a demonibus invocantibus a luna pati arbitrantur.* A luna etiam magicis incantationibus constricta sagas potentiam recipere solo visu vel aspectu corda hominum comedendi atque ita ipsos enecandi olim putatum est. De fascinatione sic Tibullus:

Hanc ego de cælo ducentem sidera vidi,
Fluminis ac rapidi carmine vertit iter.
Hæc cantu funis huc solum, manesque sepulcris
Elit, et tepido devertat ossa rogo.
Cum lubet, hæc tristi depellit nubija cælo,
Cum lubet æstivo convocat orbe nivæ.

Omnes hæc superstitiones et pagana, quæ tempore sancti Bonifacii in usu erant, ab eodem in synodo anno 742 habita, sunt condemnatæ. Et licet Ecclesie antistites in eradicandis ejusmodi abusibus vigilantes sint et maxime solliciti, remanent tamen in cordibus malevolis haud pauca eorumdem vestigia. Remanent et triticum et zizania usque ad tempus messis. WURDT.

sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Si autem annuntiaveris impio, et ille non fuerit conversus ab impietate sua et via sua impia, ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam lucri fecisti. Sed et si conversus justus a justitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo, ipse morietur; quia non annuntiasti ei, in peccato suo morietur; et non erunt in memoria justitiæ ejus quas fecit, sanguinem vero ejus de manu tua requiram. Si autem tu annuntiaveris justo, ut non peccet justus, et ille non peccaverit, vivens vivet, quia annuntiasti ei, et tu animam tuam liberasti.

Vedete, filii charissimi, quale nobis incumbit periculum, si taceamus. Absit, absit, ut nostrum silentium vestrum fiat exitium; si vos amamus, prodere debemus quod lædit, ne veniat quod occidit. Ergo diligenter advertite voces Dei nostri, quibus vos vetat a conjugiiis criminalibus, ut vivatis æternis ejus muneribus. Clamat ecce Deus noster, et humanæ libidinis illicitam rabiem prævidens contestatur, ne quis polluat cum matre, non cum noverca, non cum sorore ex patre nata, non cum sorore ex matre nata; sive intus sive foris nata sit. Non cum filia filii filia, non cum nepte ex filia nata, non cum filia novercæ, non cum sorore patris, non cum sorore matris, non cum uxore patris, non cum nuru, non cum uxore fratris, non cum filia uxoris, non cum filia filii uxoris tuæ, non cum filia filia ejus, non cum sorore uxoris tuæ, non cum menstruata muliere, non cum uxore proximi, non cum duabus simul mulieribus, sive ancillæ sint, sive liberæ, seu libera et ancilla; non cum masculino coitu femineo, non cum pecore aliquo, non cum socru tua. Non mulier succumbat jumento; non vir cum filia et matre, non cum uxore avunculi tui. Dicit etiam de sacerdote futuro: non cum repudiata a marito, non cum scorto, non cum vidua, sed virgine. Ecce, charissimi, qualem ad vos legationem perferimus, non cujuscunque qui pretio possit redimi, sed cujus sanguini pro vobis fuso estis obnoxii. Admonemus sanctitatem vestram, vivite cum conjugibus licitis, vivite continenter. Nemo se ulterius illicitis maculet. Nemo talibus sociatus ante penitentiam dignum servitium ad tanti Domini corpus accedat, ne non remedium, sed vulnus accipiat. Quia quod indigne sumitur, pœna est, non medela. Charissimi, homines sumus pleni equaloribus, et tamen nolumus ab inquinatis membra nostra contingi, et credimus quod unigenitus Dei Filius nostrorum criminum sordes in suum corpus libenter excipiat? Fratres, ecce Rex noster, qui nos dignos hac legatione credidit, post nos continuo sequitur: paremus ei mundas domos nostras, si eum in ipsis corporibus nostris volumus habitare.

Rogamus vos, charissimi filii, rogamus vos viscera sanctæ matris Ecclesiæ, ut qui soletis leges sæculi formidare, legem Dei nostri audire patienter dignemini. Ille est qui ad vos per linguæ nostræ servitium loquitur, cujus paulo ante paschalia beneficia cele-

brastis. Qui Unigenito suo inter manus persequentium parcere voluit, ut nos in hæreditatem ascriberet filiorum. Si agnovistis quantum nobis munus in passione ejus præstitum, celerius ipsius audite præceptum, ne dum jussionibus ejus inobedientes existimus, ingrati beneficiis judicemur. Non est dubium, filii charissimi, esse quosdam, atque utinam paucos, qui de nostra negligentia conquerantur, quare tardius salutis vestræ remedia prædicamus; quorum tamen justus dolor est, si vel modo voluerint facile percipere medicinam, nam qui nec tardius curari se patitur, de medici tarditate quid queritur? Imo quanto longior præcessit infirmitas, tanto major succedere debet humilitas. Nam quis ferat ægrotum superbum, qui et incurrisse se causatur in ægritudinem, et non vult recipere sanitatem? Quam multos invenimus, filii charissimi, qui, cum turpiter vivant, tamen calumniantur, dicentes quare tardius Christus advenerit, quare tot millia hominum ante Incarnationem suam perire perpessus sit. Horum si querelam recipimus, etiam post tanti munus medici necesse est ægrotamus. Quid accusas, homo, Solem justitiæ quod tardius ortus sit, qui post ortum quoque ejus in tenebris ambulat? An quia frequenter nubes diutius occupant cælum, non debemus gaudere rediisse tranquillum? Quid fluctuaris, frater, quid fluctuaris inaniter? Ecce jam licet ad serenitatis quietem reverti, quid iterum scopulosa desideras? Nemo te in tempestate periturum retinere voluit, quia tardius portus occurrit.

De Sabbato.

Magnificentissimi Patres nostri apud Laodiceam Phrygiæ congregati, memores salutis nostræ, multa censuerunt, quæ nos observare convenit. Inter cætera, filii charissimi, de Christianis qui sabbatizare, vel juxta quemdam modum judaizare noscuntur. Quia sub anathemate decreverunt qui eos imitari noscuntur. Nam et nos vobis de eo insinuare curamus, qui baptizati et regenerati estis in Christo, ecce facti estis membra Christi. Admonemus vos, timeamus vos, non tantum a paganis, non tantum ab hæreticis, sed etiam a perfidis Judæis, qui vos cupiunt judaizare et oïari in Sabbato, ut nomen Christi, quod accepistis, in vobis maculetur. Sed ita agendam est secundum Patrum definitionem, qui nobis jubent operari in Sabbato, secundum Domini sententiam, qui in Evangelio ait: *Sabbatum propter hominem factum est, non homo propter sabbatum; itaque Dominus est Filius hominis etiam Sabbati.* Et cum in synagoga observassent eum Judæi, si in Sabbato curaret, ut accusarent eum, ait homini habenti manum aridam: *Surge in medium, et dicit eis: Licet sabbatis bene facere an male? Animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam, et extendit, et restituta est manus illius.* Item secundum Lucam evangelistam, erat Jesus docens in synagoga eorum Sabbatis, et curavit ibi mulierem, quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem et octo. *Dum ergo indigne ferret Judæi, ait eis:*

Hypocritæ, unusquisque vestrum Sabbato non solvet bovem suum, aut asinum a præsepio, et ducit ad aquam? Hanc autem filiam Abraham non oportuit solvi a vinculo isto die Sabbati? Etiam pro hoc erubescant Judæi; videtis, charissimi nobis, quia Dominus pro hoc Sabbatis operabatur, quia nos qui Christiani sumus, secundum litteram Sabbatum observare non debemus. Christiani enim Sabbatum observare ita debemus: abstinere nos a rapinis, a fraudibus, a perjuriis, a blasphemis, ab illicitis rebus, a munere accipiendo super innocentes, a jurgiis. Fornicationes enim sic timeamus, sicut mortem; quæ non animam solvit a corpore, sed ubi anima semper ardet cum corpore. Obsecro vos per nomen quod super vos invocatum est; per sacramenta quæ accepistis, ut eos imitemini quos in populo Dei bene agere videbitis; ut illius sacramentum maneat in vobis, qui de ligno descendere noluit, et de sepulcro resurgere dignatus est. Qui vivit et regnat cum Patre et Spiritu sancto, in sæcula sæculorum.

Statuta quædam sancti Bonifacii archiepiscopi Moguntini et martyris, (ut videtur) in eodem concilio Lepitensi promulgata.

Compellimur quoque statutum canonum in hoc observare:

I. Ut nullus presbyter creditam sibi Ecclesiam sine consensu episcopi derelinquat, et laicorum suasionem ad aliam transeat.

II. Ut nullus presbyter sacra mysteria, nisi in locis consecratis, pro contemptu Ecclesiæ agere præsumat.

III. Ut nullus presbyter in ecclesia consecrata aliud altare erigat, nisi quod ab episcopo sanctificatum est, ut sit discretio inter sacratum et non sacratum.

IV. Ut presbyteri sine sacro chrismate, et oleo benedicto, et salubri Eucharistia, alicubi non proficiantur. Sed ubicunque vel fortuito requisiti fuerint, ad officium suum statim inveniatur parati in reddendo debito.

V. Ut presbyteri sub sigillo custodiant chrisma, et nulli sub prætextu medicinæ vel cujuslibet rei donare præsumant; genus enim sacramenti est: non ab aliis nisi a sacerdotibus contingi debet; quod si fecerint, honore priventur.

VI. Ut laici presbyteros non ejiciant de ecclesiis, nec mittere præsumant, sine consensu episcoporum suorum.

VII. Ut laici omnino non audeant munera exigere a presbyteris, propter commendationem ecclesiæ cuique presbytero.

VIII. Ut presbyteri bene vivere studeant, et ita populum doceant.

IX. Ut unusquisque episcopus sua in parochia presbyteros diligenter inquirat unde sint; et si quem fugitivum invenerit, ad suum episcopum redire faciat.

X. Qui, relicto suo episcopo, ad alium convolat, degradetur.

XI. Ut abbates vel abbatissæ sic caste vivant, ut apud subjectos subjectasque illorum vel illarum

exemplum ostendant sanctæ conversationis; quod si non fecerint, ab episcopo corrigantur. Si autem episcopum minime audierint, episcopus imperatori indicare faciat.

XII. Ut diligenter unusquisque episcopus in sua parochia prævideat, et ubi monasterium monachorum fuerit, si regulariter vivant, et monachice; ubi autem canonica vita fuerit, bene et canonice vivant.

XIII. Ut episcopi puellarum monasteria diligentissime perscrutentur, quomodo primum ipsa abbatissa sese contineat, aut caste vivat; deinde seu diligenter discutiantur nonnes, ne adulterium et fornicationes faciant, et hoc a præpositis monasteriorum summopere inquiratur.

XIV. De monasteriis puellarum, ut presbyteris opportuno tempore ad missarum solemniam liceat illic advenire, et iterum ad proprias ecclesias redire.

XV. Ut plus non mittantur in monasterio canonicorum atque monachorum, seu puellarum, quam sufficere possint.

XVI. Ut unusquisque episcopus in sua parochia diligenter discutiat suos presbyteros, et faciat ut illorum signacula et baptisteria bene faciant, et edoceant presbyteros quid in illo baptisterio unumquodque verbum vel sententia per se significet.

XVII. Ut unusquisque presbyter a suo episcopo discutatur diligenter de sua vita et conversatione, ne omnino feminas secum habeat in domo sua habitantes.

XVIII. Si quis egreditur e corpore, ultimo et necessario viatico minime privetur.

XIX. Non licet mortuum super mortuum mitti.

XX. Non licet mortuis Eucharistiam nec osculum tradi, nec de velis vel palliis corpora eorum involvi.

XXI. Non licet in ecclesia choros sæcularium vel puellarum cantica exercere, nec convivia in ecclesia præparare, quia scriptum est: *Domus mea domus orationis vocabitur.*

XXII. Ut viri cum mulieribus balneum non celebrent.

XXIII. Non licet in illo altario ubi episcopus missam dixerit, ut presbyter postea illa die missam dicat.

XXIV. Non licet vigilia Paschæ ante horam secundam noctis vigiliis perexpedire, quia in ipsa nocte non licet post median noctem bibere; nec Natale Domini, nec in reliquis solemnitatibus.

XXV. Annuntient etiam presbyteri omnibus fidelibus sibi subjectis Symbolum et Orationem Dominicam memoriæ commendare, ut fide et oratione, sancto Spiritu illustrante, salventur.

XXVI. Annuntient presbyteri ut neque viri neque feminæ de sacro fonte filiolos vel filioles suscipiant, si non memoriter symbolum et Orationem Dominicam tenerint.

XXVII. Nullus sit presbyter qui in ipsa lingua, qua nati sunt, baptizandos, abrenuntiationes vel confessiones aperte interrogare non studeat, ut intelligant quibus abrenuntiant, vel quæ confitentur;

et qui taliter agere dedignatur, secedat de parochia. A

XXVIII. Si de aliquibus dubium est utrum sint baptizati, absque ullo scrupulo baptizentur, his tamen verbis præmissis : non, Te baptizo, sed, Si nondum es baptizatus, baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

XXIX. Omnes presbyteri o'eum infirmorum ab episcopo expetant, secumque habeant, et admoneant fideles infirmos illud exquirere, ut, eodem oleo peruncti, a presbyteris sanentur : *Quia oratio fidei salvabit infirmos.*

XXX. Doceant etiam presbyteri populum quatuor legitima temporum jejunia observare, hoc est, in mense Martio, Junio, Septembrio et Decembrio, quando sacri ordines juxta statuta canonum aguntur.

XXXI. Et quia varia necessitate præpedimur, canonum statuta de conciliandis pœnitentibus pleniter observare, propterea omnino non dimittatur. Curet unusquisque presbyter statim post acceptam confessionem pœnitentium singulos data oratione reconciliari. Morientibus vero sine cunctamine communicatio et reconciliatio præbeatur.

XXXII. Qui pœnitentiam in infirmitate petit, et casu, dum ad eum sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium qui eum audierint, et accipiat pœnitentiam; et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, et infundatur ori ejus Eucharistia. Si supervixerit, admoneatur a supradictis testibus petitioni suæ satisfactum, et subdatur statutis pœnitentiæ, quandiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probaverit.

XXXIII. Si quis presbyter aut clericus auguria, vel divinationes, aut somnia, sive sortes, seu phylacteria, id est, scripturas, observaverit, sciat se canonum subjacere vindictis.

XXXIV. Et hoc notum facient presbyteri omni populo, ut Sabbato Pentecostes, sicut Sabbato sancto Paschæ, omnes jejurent, et ad ecclesiam hora nona conveniant, quando, sicut vesperascente Sabbato sancto Paschæ, celebratur: et ipsum diem Pentecostes similiter celeberrimum habeant, ut sanctum Paschæ.

XXXV. Admoneat etiam unusquisque presbyterorum publice plebem ab illicitis connubiis abstinere, et, secundum Domini mandatum, legitimum conjugium nequaquam posse ulla occasione separari, excepta causa fornicationis, nisi cum consensu amatorum, et hoc propter servitium Dei.

* In hoc concilio, Nicæni concilii fides et aliarum synodorum judicia canonica, a sanctis constituta, populo denuntianda esse, canone primo definitur, et Suesione sub Pippino vocatur ab omnibus synodographis Binio, Sirmondo, Labbeo, Harduino, Attarzen Willibaldo, Biographus sancti Bonifacii cœvus, vocat quintum synodale concilium sub Carlomanno duce, in quo sanctus Bonifacius præ sederit, et quatuor principallium synodorum constituta admonerit observari, convenientibus in unum episcopis et presbyteris, diaconibus atque clericis. Inde conse-

XXXVI. Annuntient presbyteri diebus Dominicis per annum sabbatizandum.

Primo modo.

In Natale Domini, viii Kalendas Januarias, dies quatuor.

In Circumcisione Domini, Kalendas Januarias, diem unum.

In Epiphania, viii Idus Januarias, diem unum.

In Purificatione sanctæ Mariæ, iv Non. Februar., diem unum.

In Pascha Domini, post Dominicam, dies tres.

In Ascensione Domini, diem unum.

In Natale sancti Joannis Baptistæ, viii Kalendas Julias, diem unum.

In Passione sanctorum apostolorum Petri et Pauli, B viii Kalendas Julias, diem unum.

In Assumptione sanctæ Mariæ xviii Kalendas Septembris, diem unum.

In Nativitate sanctæ Mariæ, vi Idus Septembris, diem unum.

In passione sancti Andreæ apostoli, pridie Kalendas Decembris, diem unum.

VI.

* CONCILIUM SUESSIONENSE.

Sub Pippino majore domus regis ab episcopis xviii celebratum vi Nonas Martias, anno Christi 744, Zachariæ papæ III, Childerici regis II.

TITULI CAPITULORUM.

I. De fide Nicæna et canonibus antiquis toto regno promulgandis.

II. De synodo singulis annis congreganda, et de Adalberto hæretico in synodo damnato.

III. De episcopis per civitates ordinatis sub archiepiscopis Abele et Ardoberto. De monachis, et ut abbates in hostem ipsi non eant, sed mittant, et clerici a fornicatione, habitu laico et venatione, abstineant.

IV. Ut laici fornicationem omnem, perjuriam, falsam testimonia devitent, Ecclesiamque tuteant, et ut presbyteri parochiarum episcopo suo sint subjecti.

V. Ut ignoti episcopi vel presbyteri ad ministerium sine probatione non admittantur.

VI. Ut episcopi provideant, ne populus paganismum faciat, et ut legitimæ per civitates mensuræ sint.

VII. Ut Adalberti cruciculæ igni tradantur.

VIII. Ut clerici extraneas mulieres domi non habeant.

IX. Ut sacramentum feminam, vel propinquam, nemo

quens est ut dicamus vel eam synodum habitam in Auserasia sub Carlomanno, quæ sub Pippino in Neustria habita fuit; vel utriusque ducis jussu Suesione convenisse tam Neustriam, quam Austrasiam episcopos, sub præside Bonifacio, qua misso sedis apostolicæ, vel episcopos Austrasiam acceperat ea quæ Suesione constituta erant sub Pippino, atque uno ex his tribus modis verificari quintum synodale concilium, in quo de quatuor primis generatibus conciliis actum fuerit, teste Willibaldo. Vide Acta sancti. ad diem Junii, pag. 463, columna secunda.

XXV. De eo quod sibi sanctos fingunt quoslibet **A** commendant, quod possint corda hominum tollere, juxta paganos.

XXVI. De simulacro de consparsa farina.

XXVII. De simulacris de pannis factis.

XXVIII. De simulacro quod per campos portant.

XXIX. De ligneis pedibus et manibus pagano ritu.

XXX. De eo quod credunt quia feminae lunam transformaverint, ut homines esse non videntur, ex quo indicant et probant non tam se habitum vel visum habere, quam sensum. Nam quamvis similitudines diversorum animalium exprimerent in se vellent, certum est tamen in his magis cor pecudum esse quam formas. Jam vero illud quale vel quam turpe est, quod viri nati tunicis muliebribus vestiuntur, et turpissima demutatione puellaribus figuris virile robur effeminant, non erubescerent inserere tunicis muliebribus militares lacertos! Barbatis facies præ se ferunt et videri se feminas volunt, ut merito virilem jam fortitudinem non habeant, qui in muliebres habitus transierunt; justo enim judicio venisse credendum est ut militiam virtutem amitterent, qui feminarum se specie deformassent... Etiam et illas observationes velut diaboli venena respicite; quia, quod pejus est, adhuc plures in populo Christi non observare non erubescunt. Sunt enim qui in Kalendis Januariis ita auguria observant, ut focum (ignem) de domo sua, vel aliud quodcumque beneficium, cuiusque petenti non tribuant. Diabolicas etiam strenas et ab aliis accipiunt et ipsi alii tradunt; aliique, etiam rustici, in ista nocte, quæ præterit, vases suas plenas multis rebus quæ ad manducandum sunt necessarias componentes, tota nocte sic compositas esse volunt, credentes quod hoc illis Kalendæ Januariæ præstare possent auxilium, ut totum annum convivia iolorum in tali abundantia perseverent.

XXV. De eo quod sibi sanctos fingunt quoslibet mortuos. Per hanc superstitionem, obliuio uno veroque **C** Deo, enata sunt multa millia deorum et geniorum, quorum etiam genealogias, ut ex Danielis episcopi Wintoniensis epistola ad Bonifacium patet, sollicite contextebant, atque a celebrioribus magnorum virorum origines repetebant. Clodoveum I regem Francorum mille deastros adhuc ethnicum credidisse indicat Remigius, in epitaphio ejus, dum canit:

Contempsit credere mille
Numina, quæ variis horrent portenta figuris.

XXVI. De simulacro de consparsa farina. Pagani variarum figurarum panes in honorem deorum suorum confecerunt et eisdem obtulerunt, hosce panes ablatis singularibus virtutibus præditos somniabant. Hinc ortus est mos varias imagines ex pane mellito sub natalitiorum tempore conficiendi, iisque infantibus oblectandi. Inde panis certus similaginens Heide-
wegge dictus, inde die Christ-Wecke, de Bretzel, die Martens-Höner. Fariam aqua ex fonte sacro hausta vel certis cæremoniis benedicta aspersam atque ita consecratam esse, vox consparsa indicare videtur, sicut postea apud Christianos aquæ benedictæ aspersio consparsus dicta est.

XXVII. De simulacris de pannis factis. Majores nostri varia simulacra confecere, eisdemque tanquam diis domesticis cultum exhibere; eodem modo alraunarum, sive feminarum latidicarum, figuræ ex pannis factas superstitione asservabant, eum eandem crederent edere oracula, felicitatemque cultoribus procreare. Tandem mandragoræ radicem varias inter cæremoniis effossam ita efformarunt, ut humani corporis speciem præferret, infixis hordei vel milii granis iis in locis ubi pilos exoriri volebant. Hanc mundis vestibus indutum et complate compositum in larario venerabant et alraunam nominabant, quod nomen herbarum adhuc adhuc.

XXVIII. De simulacro, quod per campos portant. Intelliguntur sub hoc ritu supersticioso Ambavalia

commendant, quod possint corda hominum tollere, juxta paganos.

Allocutio sacerdotum de conjugis illicitis ad plebem.

Fili hominis, speculatorem posui te in populo meo: audiens ergo ex ore meo sermonem annuntiabis eis ex me, non ex te. Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris, non fueris locutus ut se custodiat impius a via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, paganorum, quæ Romanis etiam in usu fuerant. Tibullus, l. b. 1, eleg. 2:

Fruges lustramus et agros,
Ritus ut a prisco traditus exstat ævo.

Meinders supra citatus, hic et alibi, ex præconcepto in Romano-Catholicam Ecclesiam odio, temerarie asserit hanc superstitionem apud illam adhuc esse residuam, maleque intelligit ea quæ in Vita Beati Marsevridis leguntur: Statuimus, ibi habetur, ut annuatim, secunda feria Pentecostes, Spiritu sancto cooperante, eandem patronum in parochiis vestris, longo ambitu circumferentes, et domos vestras lustrantes, et pro gentilitio Ambarvuli (id est in vicem Ambarvalis gentilibus usitati), in lacrymis et varia devotione, vos ipsos mactetis, et ad refectionem pruperum eleemosynam comportetis, et in hac curti pernoctantes, super reliquias vigiliis et cantibus solennizetis, ut, prædicto mane, determinatum a vobis ambitum pia lustratione complentes, ad monasterium cum honore debito reportetis. Confido autem de patroni hujus misericordia, quod sic ab eo Cytrade terræ semina uberius provenient et variæ aeris inclementiæ cessent. Qui genuinam de cultu et invocatione sanctorum doctrinam in ellex rit, mitius aclermannus Adolphus Meinders præfatum locum interpretabitur.

XXIX. De ligneis pedibus et manibus pagano ritu. Pagani cum morbo decumberent, vota pro salute **C** obtinenda volebant, et, sanitati pristinae restitui, signum ejus membri quod malo fuerat affectum in tesseram gratitudinis numini quod invocant, consecrare solebant. Majores etiam nostri hanc consuetudinem pagano ritu fuisse imitati, cum coluissent numina quæ oculis habebant et non videbant, aures et non audiebant, etc.

XXX. De eo quod credunt, quia feminae lunam commendant, quod possint corda hominum tollere juxta **D** paganos. Falso credidere majores dari feminas quæ luna in obsequiis esset; lunæ influxus noxia quævis in homine operari, eisque morbos certis temporum vicibus redeuntes imputarunt. Unde et caducæ passionis vel epilepsia laborantem lunaticum vocaverunt. Meminit hujus superstitionis Audoenus, in Vita sancti Eligii, lib 11, c. 45, ubi legitur: *Deus ad hoc lunam fecit, ut tempora desinet e noctium tenebras temperet, non ut alicujus opus impediatur aut dementem faciat hominem, sicut stulti putant, quæ a dæmonibus in vasos a luna pati arbitrantur.* A luna etiam magicis incantationibus constricta sagas potentiam recipere solo visu vel aspectu corda hominum comedendi atque ita ipsos enecandi olim putatum est. De fascinatione sic Tibullus:

Hanc ego de cælo ducentem sidera vidi,
Fluminis ac rapidi carmine vertit iter.
Hæc cantu sum si que solum, manesque sepulcris
Elicit, et tepido devorat ossa rogo.
Cum lubet, hæc tristi depellit nubila cælo,
Cum lubet æstivo convocat orbe nivis.

Omnes hæc superstitiones et pagana, quæ temporis sancti Bonifacii in usu erant, ab eodem in synodo anno 742 habita, sunt condemnatæ. Et licet Ecclesie antistites in eradicandis ejusmodi abusibus vigiles sint et maxime solliciti, remanent tamen in cordibus malevolis haud pauca eorundem vestigia. Romanæ hodie triticum et zizania usque ad tempus messis. Wurd.

- XI. De testamento sacerdotum.
- XII. De archidiaconis.
- XIII. De compositoribus cantionum.
- XIV. De modo sacramenti.
- XV. De libertis, ut non sint testes.
- XVI. De commutatione.
- XVII. De fidejussore.
- XVIII. De personis iudiciorum.
- XIX. De agnatis et cognatis.
- XX. De falsa moneta.
- XXI. De homicidiis ad ecclesiam confugientibus.
- XXII. De latronibus.
- XXIII. De die Dominico.
- XXIV. De empto a fure.
- XXV. De alieno animali occiso.
- XXVI. De compositione incensæ domus.
- XXVII. De via convicinali.
- XXVIII. De rebus commendatis incensis.

INCIPIUNT PREDICTA CAPITULA ET EORUM TEXTUS.

De exposito infante.

I. Si expositus ante ecclesiam cuiuscunque fuerit miseratione collectus, contestationis ponat collector epistolam. Et si is qui collectus est, intra decem dies quæsitus, agnitusque non fuerit, securus habeat qui collegit. Sane, qui post prædictum tempus ejus calumniator exstiterit, ut homicida damnabitur, sicut Patrum sauxit auctoritas.

De trigesimis mortuorum.

II. Fideles pro defunctis amicis jejunia et oblationes triginta diebus adimpleri faciant, et mortuum super mortuum non ponant, nec ossa defunctorum super terram dimittant. Quod si fecerint, canonicæ sententiæ subiacebunt.

De muliere enixa.

III. Cum enixa fuerit mulier, si statim actura gratias intrat ecclesiam, nullo hiuc peccati pondere gravatur; voluptas enim carnis, non dolor, in culpa est; in prolis vero prolatione gemius est. Si itaque enixam mulierem prohibemus intrare ecclesiam, ipsam ei pœnam suam in culpam deputamus.

De clericis qui comam nutriunt.

IV. Sanctum est ut clerici qui comam nutriunt, ab archidiacono, etsi noluerint, inviti tondeantur. Vestimenta vero vel calciamenta eis, nisi religionem deceant, habere non liceat.

De sacerdotibus qui demigrant.

V. De sacerdotibus qui suos titulos absque licentia episcopi dimittunt aut dimiserunt, statutum est ut tam diu a communione habeantur alieni, quousque ad suos titulos revertantur.

De loco laicorum in ecclesia.

VI. Laici secus altare intra cancellos tam ad vigiliis quam ad missas stare penitus non præsumant.

De servis clericorum.

VII. Ecclesiarum servos, vel episcoporum, vel clericorum a iudiciis, vel actoribus publicis in diversis angustiis fatigari divina prohibemus auctoritate; si quis vero iudicium vel actorum clericum,

A aut servum clericalem ecclesiæ in publicis vel privatis negotiis voluerit occupare, ab Ecclesia cui impedimentum facit effriatur extraneus.

De invasoribus rerum ecclesiæ

VIII. Qui reclusam ecclesiæ petierit a regibus, et, horrendæ cupiditatis impulsu, egentium substantiam rapuerit, irrita habeantur, quæ obtinent, et i; si ab ecclesia, quam spoliare cupiunt, excludantur.

De regula collectarum.

IX. Nullus in precibus nisi ad Patrem dirigat orationem, secundum illud: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo.* Et ut prius eas cum instructionibus tractet.

De professionibus sacerdotum.

X. Quando presbyteri vel diaconi per parochias constituuntur, oportet eos episcopo suo professionem facere.

De testamento sacerdotum.

XI. Presbyteri post ordinationem suæ paupertatis prædia comparantes, testamenta ecclesiis confirmant. Sin aliter, ut fraudatores teneantur.

De archidiaconis.

XII. Prævideant episcopi, ne cupiditas archidiaconorum suorum culpas nutriat, quia multis modis mentitur iniquitas sibi.

De compositoribus cantionum.

XIII. Qui in blasphemiam alterius cantica composuerit, vel qui ea cantaverit, extra ordinem iudicetur. Nam lex hujusmodi præcipit exsiliari.

De modo sacramenti.

XIV. Omne sacramentum in ecclesia et super reliquias jaretur. Sic illum Deus adjuvet, et illi sancti, quorum sunt istæ reliquæ!

De libertis, ut non sint testes.

XV. Libertus et liberta in nullis negotiis contra quemquam testimonium dicere permittantur, exceptis illis causis in quibus ingenuitas deesset, sicut præmissum est et de servis, quia indignum nostra pensat clementia ut libertorum testimonia ingenuis damna incutiant. Qui vero ex iisdem fuerint progeneriti, ad testimonium a tertia generatione admittuntur.

De commutatione.

XVI. Commutatio, si non fuerit per vim vel metum extorta, talem qualem et emptio habeat firmitatem.

De fidejussore.

XVII. Si quis contempto fidejussore debitorem suum tenere maluerit, fidejussor et hæres ejus a fidejussionis vinculo liberantur.

De personis iudiciorum.

XVIII. In iudiciis quatuor debent esse personæ, accusator, defensor, testes, iudex. Accusator uti debet intentione ad amplificandam causam, defensor extenuatione ad minuendam, testes veritate, iudex æquitate.

De agnatis et cognatis.

XIX. Agnati sunt qui per virilem æxum descendunt, cognati qui per femineum. Et ideo patruus vel

patrurum filii et agnati sunt et cognati. Avunculi vero et avunculorum filii cognati sunt, non agnati.

De falsa moneta.

XX. De falsa moneta jubemus ut qui eam percussisse comprobatus fuerit, manus ei amputetur; et qui hoc consensit, si liber est, sexaginta solidos componat; si servus, sexaginta ictus accipiat.

De homicidis ad ecclesiam confugientibus.

XXI. Homicidis vel cæteris reis, qui legibus mori debent, si ad ecclesiam confugerint, nullus eis victus detur.

De latronibus.

XXII. De latronibus præcipimus observandum ut pro prima culpa unum oculum perdat; de alia vero nasus ei truncetur; de tertia culpa, si non emendaverit, morietur.

De die Dominico.

XXIII. Si quis die Dominico opera servilia fecerit, liber homo, si boves junxerit, dextrum bovem perdat. Et si alia quæ prohibita sunt fecerit, sacerdotibus illa emendet, sicut de reliquis negligentibus iudicibus emendari solet, et poenitentiam insuper accipiat. Similiter de præcipuis festivitibus.

De empto a fure.

XXIV. Si quis de fure nesciens aliquid emerit, querat, accepto spatio, furem. Quem si non potuerit invenire, probet se sacramentum innocentem, et rem restituat, et furem querere non omittat. Quod si furem celaverit, et perjurasse postea detectus fuerit, tanquam fur et ipse damnetur.

De alieno animali occiso.

XXV. Si quis casu faciente occiderit alienum animal, et non negaverit, simile dare non tardet, et cadaver mortui accipiat.

De compositione incensæ domus.

XXVI. Si quis incenderit alienam domum, primo omnia ædificia restituat, et quidquid ibi arserit, componat, et insuper LX solidos, et publica poenitentia multetur. Et quotquot homines de ipso incendio evaserint, unicuique secundum legem suam componat, et quidquid perdiderint restituat.

De via conviviali.

XXVII. Si quis viam conviviam vel pastorem clauserit, cum sua lege componat, et ipsam viam aperiat.

De rebus commendatis incensis.

XXVIII. Si cui commendatæ res fuerint, vel traditæ ad vendendum, et in domo ejus cum rebus suis. . . .

(Cætera desunt in Ms.)

VIII.

CONCILIIUM LOCO INCERTO,

ANNO 745, IN PROVINCIA FRANCORUM HABITUM.

Synodus sexta a sancto Bonifacio celebrata est anno 745, loco incerto, in provincia Francorum. Moguntine congregatam opinatur Serarius, sed hanc opinionem fundamentum destitutam ait Eckartus, *Res. Francie*, lib. XIII, p. 466. Præsentes in synodo fuisse octo episcopos, Anglos omnes, Bonifacius ipse in epist. ad Hlerefildum presbyterum, inter Bonifacianas

num. 10, testatur. Nomina sex episcoporum nobis conservavit epistola 19, quam Ethelbaldo regi Mercuriorum Bonifacius archiepiscopus, legatus Germanicæ Romanæ Ecclesiæ, et Wevera, et Burchart, et Warbeth, et Abel, et Wilibald, coepiscopi, scripserunt. Weveræ nomen corruptum videtur ex illo Wettanæ, sive Wittani, Bureburgensis episcopi. Burchardus Wirceburgensi Ecclesiæ præerat. Warbeth unus est cum Hartberto Senonum archiepiscopo, et Abel archiepiscopus Rhemensis, qui, cum in sedibus suis non reciperentur, apud Bonifacium tunc hærebant. Wilibaldum episcopum Eichstetensem esse notum est. Duorum reliquorum episcoporum nomina latent. Condemnati in hac synodo sunt Aldebertus et Clemens, ut ex actis concilii Romani patet. Jam etiam episcopali gradu dejectus est Gewiliebicus episcopus Moguntinus, quem recentiores male Gervilionem nominant. Ille enim post commissum anno superiore homicidium nihilominus sacra tractaverat. Unde sanctus Bonifacius in synodo jam facinus ejus exposuit, et contestatus est nullum homicidii reatu pollutum episcopali officio fungi debere. Objectit etiam eisdem propriis se vidisse oculis ipsum cum avibus canibusque jocantem, quod episcopo nullatenus liceret. Gewiliebicus, culpam confessus, synodi judicio se submitit, ut Othlonus, lib. 1, cap. 37, refert, justeque se deponi ab ordine episcopali agnovit. Ex litteris tamen Zachariæ, n. 158, concludas eum a synodi sententia ad pontificem provocasse. Sanctus Bonifacius Acta synodi Aldebertum et Clementem concernentia Romam per Deneardum presbyterum misit. Ubi notandum duos hæreticos an. 742 modo correptos non re-ipsuisse, atque ideo solemniter condemnatos esse. Ex epistolis supra nominatis ulteriora synodi Acta perspicere licet. W.

IX.

CONCILIIUM GERMANICUM III,

C Auctoritate sancti Bonifacii Romanæ sedis legati congregatum anno Domini 745 in quo Aldebertus et Clemens hæretici damnantur, et post Gervilionem Moguntinæ episcopum ob crimen homicidii depositum sanctus Bonifacius factus est archiepiscopus Moguntinus.

Cum ita, Carlomanno jubente, et Bonifacio consulente, synodus haberetur, multi illi non solum clerici quilibet hæretica pravitate infecti extra Ecclesiæ communionem pellebantur, sed etiam episcopi capitalium criminum maculis infames deponebantur. Totius autem erroris qui tum in Germania grassabatur præcipui auctores duo fuere hæretici, Clemens et Aldebertus: de quibus postea, cum epistolas ad Zachariam pontificem datas protulerimus, opportunius dicetur. In iis enim illorum hæresis exitialis commemoratur. Depositus est etiam tunc Gervilio Moguntinæ sedis antistes, cujus quidem depositionis causa fuit hæc.

D Ea tempestate Saxonibus Thuringiam vastantibus, ejus provinciæ homines Carlomanni opem implorabant. Ille mox exercitum mittit, et cum eo Geroldum Moguntinum episcopum Gervilionis patrem. In ipso autem conflictu Geroldus cum plerisque aliis cæsus est. Gervilio vero filius ejus, qui tum adhuc laicus in palatio versabatur, in clerum asciscitur leniendi doloris causa quem ex patris morte conceperat, eidemque in Moguntino pontificatu subrogatur. Non diu post Carlomannus rursus colligit militem, proficiscitur contra Saxones, Gervilionem secum ducit. Exercitu utroque ultra citraque ripam fluminis Visurgis (auctor vocat Wisaratham) consistente, Gervilio jubet puerum suum ire ad hostium castra diligentier illic inquirere nomen ejus qui patrem ipsius interfecerat. Abiit puer, dicitur et quodam non longe abesse eum quem quæreret; rogat ut ad dominum sui colloquium properare velit. Venit ille, et adventu ejus deconvulso, paratis equis, episcopus Gervilio ei pro-

redit obviam, et cum in medio flumine inter se colloquerentur, Gervilio clam ferens gladium, hominem conludit, ita dicens:

Accipe jam ferrum, quo patrem vindico charum.

Ille mox ex equo corruens, in flumine exhalat spiritum. Repente autem ejus comperta corde, sublato clamore, utriusque ad arma concurrunt. Fit pugna atrox; Saxonibus victis, Carlomannus ad suam recipit, nemine tum id quod Gervilio fecerat pro homicidio ei imputante. Itaque reversus domum, perrexit solito more episcopi munia obire.

At sanctus presul Bonifacius inter cetera hoc etiam in synodo pronuntiavit: neminem qui hominis corde pollutus sit, sacerdotio fungi posse. Tum etiam objecit ei anis se conspexisse oculis illum cum avibus et canibus ludentem, quod episcopo fas non esset. Gervilio, his auditis, sentiens se nullo pacto contra stimulum vel secularis potentiae, vel canonice auctoritatis, quae per sanctum Bonifacium in praesentes omnes proferebatur, calcitrare posse, omnium de se calculis subscripsit, et exactoratus est. Eo autem deposito, sanctus Bonifacius a Carlomanno et Pippino fratre ejus Muguntinae sedi praeficitur. Et ut ejus dignitas esset eminentior, statuerunt iidem principes Ecclesiam Muguntinam, quae tum alicubi subiecta erat, in totius Germaniae metropolim provelere; missaque mox legatione a Romano pontifice, id impetrarunt. WURDT.

X.

* ROMANA SYNODUS.

DE HERETICIS A SANCTO BONIFACIO DAMNATIS AD EUNDEM ET ALIOS IN GERMANIAM MISSA. [A. D. 745.]

In nomine Domini Jesu Christi, imperante Domino piissimo Augusto Constantino imperatore, anno 26, post consulatum ejus anno 5, mensis Octobris die 25, indictione 14, praesidente sanctissimo ac beatissimo Domino Zacharia papa, in patriarchio Lateranensi, in basilica quae appellatur Theodori; considentibus autem cum eo sanctissimis episcopis Epiphano Silvæ Candidæ, Benedicto Nomento, Venantio Præneste, Gregorio Portuensi, Niceta Gabiis, Theodoro Ortensi, Gratioso Villitris, seu venerabilibus presbyteris, id est, Joanne archipresbytero, Gregorio, Stephano, item Stephano, Dominico, Theodoro, Anastasio, Georgio, Sergio, Jordane, Leone, item Leone, Gregorio, Stephano, Eustochio, Procopio, atque Theophanio; propositis in medio sacrosanctis Evangelis;stantibus quoque diaconibus, vel cuncto clero; Gregorius notarius regionarius et nomenclator dixit: Deneardus religiosus presbyter, legatus Bonifacii sanctissimi archiepiscopi provinciae Germaniae, directus apud vestrum sanctum apostolatum, praevolo est, et petit se ingredi. Quid praecipitis? Dictum est: Ingrediat.

Cumque ingressus fuisset, Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa sanctae Dei catholicae atque apostolicae urbis Romae dixit: Ante hos dies syllabus reverendissimi atque sanctissimi fratris nostri Boni-

* Romana synodus. Occurrit n. 1, 2, 3, 4, 5, in Cod. Paris. De anno [745] adnot. Sirmondus: Huic anno congruit indictio 14, mense Octobri. Constantini autem annorum duplex epocha memoratur. Prior, ex quo cum Leove Isauro patre regnare ceperat, xii Kalendas Maias, anno 720; altera numerum quibus post patris obitum solus imperabat, ex die xiv Kalendas Julias, indictione 9, id

facti archiepiscopi nobis retulisti, per quas nobis quae opportuna eis visa sunt indicavit. Quid ergo deo nostris secretariis te ingredi postulasti? Deneardus religiosus presbyter dixit: Domine mi, dum, juxta sancti apostolatus vestri praecceptionem, meus dominus Bonifacius episcopus, famulus pietatis vestrae, in provincia Francorum synodum aggregasset, et reperisset illic falsos sacerdotes, haereticos, et schismaticos, id est Aldebertum, et Clementem, sacerdotio privans, una cum principibus Francorum, retrudi fecit in custodiam. Illi autem non in poenitentia degunt, ut iudicatum est, sed e contrario adhuc populum seducunt, pro quo et hanc epistolam praefati mei domini, quam manibus gerens, vestro sancto apostolatus missis offero, ut eam coram sacrosancto concilio relegi faciat. Dictum est: Suscipiatur epistola, et coram nostra praesentia relegatur; et accipiens Theophanius notarius regionarius, et sacellarius relegit in his sermonibus:

(Epistola quam Theophanius notarius relegit quinquagesima septima est hujus Editionis b.)

Cumque relecta esset, Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa dixit: Audistis, fratres charissimi, quid in ista epistola relectum sit ex sacrilegis illis qui se ad suam condemnationem apostolos praediceverunt. Sanctissimi episcopi et venerabiles presbyteri responderunt: Audivimus certe per omnia, non apostolos, sed ministros Satanæ, et praecursus Antichristi. Quis enim aliquando apostolorum, aut quilibet sanctorum, ex capillis suis, aut unguibus, sanctuaria populis exhibuerunt, ut iste sacrilegus et perniciosus agere conatus est Aldebertus. Sed hoc scelus a vestro sancto apostolatu est rescandendum, tam de illo, quam etiam de illo transgressore Clemente, qui sacros canones spernit, atque expositiones sanctorum Patrum, et dicta sanctorum, ut pro transgressionibus suis dignam suscipiant sententiam. Sanctissimus ac beatissimus papa Zacharias dixit: Quia hodie jam tardior hora est, vestro secretario relectis iterum vita eorum et actibus, communi consensu, mediante Deo, quid fieri debeat, pertractandum est.

In nomine Domini Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi, imperante domino piissimo Augusto Constantino, magno imperatore, anno 26, post consulatum ejus an. 5, mense Octobri, die 25, indictione 14, praesidente sanctissimo ac beatissimo domino Zacharia papa in patriarchio Lateranensi, in basilica quae appellatur Theodori, considentibus etiam cum eo sanctissimis episcopis, Epiphano Silvæ Candidæ, Benedicto Nomento, Venantio Præneste, Gregorio Portuense, Niceta Gabiis, Theodoro Ostiense, Gra-

est, anno Christi 744; quanquam enim hoc loco non imperi annos computat, sed post consulatum, eos eodem recidit, quia Constantinus paucis diebus post imperii natale consulatum dedisse videtur, sicut de patre dictum est. Quare ad hanc normam exigendae sunt reliquarum quoque epistolarum subscriptiones. SIRMOND.

b Vide supra, col. 751. Edr.

rioso Velitris; seu venerabilibus presbyteris, id est, A Joanne archipresbytero, Gregorio, Stephano, item Stephano, Dominico, Theodoro, Anastasio, Georgio, Sergio, Jordane, Leone, item Leone, Gregorio, Stephano, Eustachio, Procopio, atque Theophanio, propositis in medio sacrosanctis Evangeliiis; astantibus quoque diaconibus, vel cuncto clero, Gregorius notarius regionarius, et nomenclator dixit: Juxta vestri sancti apostolatus præceptionem, quam in præterito jussistis, Deneardus religiosus presbyter adest præ velo, quid præcipitis? Dictum est: Ingre-diatur. Cumque ingressus esset, Zacharias sanctis-simus ac beatissimus papa dixit: Actus illius nefandis-simi Aldeberti, sive cætera quæ de eo sunt scripta, quæ præterito secretario præmanibus gerebas, coram præ-sente concilio porrigere legenda. Et accipiens Theophanius notarius regionarius et sacellarius relegit vitam illius, cujus initium tale est:

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Incipit Vita sancti et beati Dei famuli, et præclari, atque per totum speciosi, ex electione Dei nati, sancti Aldeberti episcopi.

De simplicibus parentibus fuit procreatus, et de gratia Dei est coronatus; quia dum in utero matris esset, ibi gratiam Dei accepit; et antequam pervenis-set beatissima nativitas ejus, vidit genitrix ejus, quasi per visionem, egredientem vitulum de dextero latere suo, qui vitulus designabat gratiam illam quam ab angelo acceperat, antequam exiret de vulva.

Cumque hic libellus usque ad finem lectus fuisset, Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa dixit: Quid ad hæc blasphema respondeatis, sanctissimi fratres? Epiphanius, sanctissimus episcopus Silvæ Candidæ, dixit: Certe, apostolice domine, ex divina inspiratione motum est cor sancti vestri apostolatus, ut prædictum Bonifacium, sanctissimum fratrem nostrum, episcopum, atque Francorum principes, commoneretis, quatenus in partibus illis post longa tempora concilium aggregaretur sacerdotum, ut hæc schismata et blasphemix usquequaque sancto vestro apostolatu minime celarentur. Zacharias, sanctis-simus ac beatissimus papa, dixit: Si quid adhuc habet Deneardus religiosus presbyter nobis porrigere relegendum, porrigat. Deneardus religiosus presbyter respondit: Ecce, domine, epistolam, qua utebatur, et divulgabat eam esse Jesu, et de cælo cecidisse. Et accipiens Theophanius notarius regionarius et sacellarius relegit, cujus initium tale est:

In Dei nomine incipit epistola Domini nostri Jesu Christi Filii Dei, quæ in Hierosolyma cecidit, et per Michael archangelum inventa est ad portam Ephrem: et per manus sacerdotis, nomine Leoræ, epistola ista relecta fuit, et exemplata; et transmisit eam ad Hieremiam civitatem, ad alium sacerdotem, nomine Talasium; et ipse Talasius transmisit eandem ad Arabiam civitatem, ad alium sacerdotem Leobanum; et ipse Leobanius transmisit epistolam istam ad Wetfaviam civitatem; quam recepit Macharius sacerdos Dei, et transmisit in montem sancti Michael ar-

changeli. Et ipsa epistola per manus angeli Domini pervenit ad Romanam civitatem, ad locum sepulcri sancti Petri, ubi claves regni cælorum constitutæ sunt; et duodecim papati, qui sunt in Romana civitate, triduanas fecerunt vigiliis, et in jejuniis et orationibus permanserunt diebus ac noctibus, et cætera usque ad finem perlecta.

Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa dixit: Pro certo, fratres charissimi, iste Aldebertus in insaniam est conversus; et omnes qui hac utuntur scelerata epistola, in ore parvulorum, absque memoria mentium sunt, et muliebribus sensibus insanunt. Sed ne leviores adhuc amplius decipiantur, indiscussam et absque sententia causam hanc in eum relinquere minime possumus. Sanctissimi episcopi et venerabiles presbyteri responderunt: Ex divina illustratione cognoscimus cor vestri sancti apostolatus illuminatum, et quæ a vobis dicta sunt ex administratione sancti Spiritus emanarunt. Et idcirco, ut a vobis prævisum fuerit, in utrosque sententia promulgetur. Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa dixit: Non ut a nobis solum prævisum fuerit, sed pariter cum san-titate vestra est pertractandum: sed si Domino placuerit, in futuro secretario, quod rectum visum fuerit, et dominus suis famulis administraverit, ex omnibus ejus actis promulgabitur sententia.

In nomine Domini Dei nostri Salvatoris Jesu Christi, imperante domino piissimo Augusto Constantino, magno imperatore, anno 26, post consulatum ejus anno 5, mense Octobri, die 25, indictione 14, præ-sidente sanctissimo ac beatissimo domino Zacharia papa in patriarchio Lateranensi, in basilica quæ appellatur Theodori; consistentibus etiam cum eo sanctis-simis episcopis Epiphanio de Silva Candida, Benedicto Nomento, Venantio Prænestiæ, Gregorio Portuense, Niceta Gabiis, Theodoro Ostiense, Gratioso Velitris, atque venerabilibus presbyteris, Joanne archipresbytero, Gregorio, Stephano, item Stephano, Dominico, Theodoro, Anastasio, Georgio, Sergio, Jordane, Leone, item Leone, Gregorio, Stephano, Eustachio, Procopio, atque Theophanio; propositis in medio sanctis Evangeliiis, astantibus quoque diaconibus, vel cuncto clero; Gregorius notarius regionarius et nomenclator dixit: Secundum quod a vestro sancto apostolatu præceptum est in præterito secretario, ut Deneardus religiosus presbyter hodie se vestris obtulibus præsentaret, præsto est præforibus; quid præcipitis? Dictum est: Ingre-diatur. Cumque ingressus fuisset, Zacharias sanctis-simus ac beatissimus papa dixit: Habes adhuc ex sacrilegorum illorum conscripto quod coram hoc sancto concilio porrigas ad relegendum? Deneardus religiosus presbyter respondit: Etiam, domine mi, habeo orationem quam sibi Aldebertus componere nisus est, et ecce præmanibus eam gero, jubete eam suscipi. Et accipiens eam Theophanius notarius relegit coram omnibus, cujus initium tale est.

Domine Deus omnipotens, Christi Filii Dei Domini

redit obviam, et cum in medio flumine inter se colloquerentur, Gervilio clam ferens gladium, hominem concolodit, ita dicens:

Accipe jam ferrum, quo patrem vindico charum.

Ille mox ex equo corruens, in flumine exhalat spiritum. Repente autem ejus comperta corde, sublato clamore, utrinque ad arma concurritur. Fit pugna atrox; Saxonibus victis, Carlomannus ad sua se recipit, nemine tum id quod Gervilio fecerat pro homicidio ei imputante. Itaque reversus domum, perrexit solito more episcopi munia obire.

At sanctus præsul Bonifacius inter cætera hoc etiam in synodo pronuntiavit: neminem qui hominis corde pollutus sit, sacerdotio fungi posse. Tum etiam objecit ei ausis se conspexisse oculis illum cum avibus et canibus ludentem, quod episcopo fas non esset. Gervilio, his auditis, sentiens se nullo pacto contra stimulum vel sæcularis potentie, vel canonicæ auctoritatis, quæ per sanctum Bonifacium in præsentem omnes proferebatur, calcitrare posse, omnium de se calculis subscripsit, et exactoratus est. Eo autem deposito, sanctus Bonifacius a Carlomanno et Pippino fratre ejus Moguntinæ sedi præficitur. Et ut ejus dignitas esset eminentior, statuerunt idem principes Ecclesiam Moguntinam, quæ tum alicui subjecta erat, in totius Germaniæ metropolim promoveri; missaque mox legatione a Romano pontifice, id impetrarunt. WURDT.

X.

• ROMANA SYNODUS.

DE HERETICIS A SANCTO BONIFACIO DAMNATIS AD EUNDEM ET ALIOS IN GERMANIAM MISSA. [A. D. 745.]

In nomine Domini Jesu Christi, imperante Domino piissimo Augusto Constantino imperatore, anno 26, post consulatum ejus anno 5, mensis Octobris die 25, indictione 14, præsidente sanctissimo ac beatissimo Domino Zacharia papa, in patriarchio Lateranensi, in basilica quæ appellatur Theodori; consistentibus autem cum eo sanctissimis episcopis Epiphano Silvæ Candidæ, Benedicto Nomento, Venantio Præneste, Gregorio Portuensi, Niceta Gabiis, Theodoro Ortensi, Gratio Vilfridas, seu venerabilibus presbyteris, id est, Joanne archipresbytero, Gregorio, Stephano, item Stephano, Dominico, Theodoro, Anastasio, Georgio, Sergio, Jordane, Leone, item Leone, Gregorio, Stephano, Eustochio, Procopio, atque Theophanio; propositis in medio sacrosanctis Evangeliiis;stantibus quoque diaconibus, vel cuncto clero; Gregorius notarius regionarius et nomenclator dixit: Deneardus religiosus presbyter, legatus Bonifacii sanctissimi archiepiscopi provinciæ Germaniæ, directus apud vestrum sanctum apostolatum, præ velox est, et petit se ingredi. Quid præcipitis? Dictum est: Ingrediat.

Cumque ingressus fuisset, Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa sanctæ Dei catholicæ atque apostolicæ urbis Romæ dixit: Ante hos dies syllabas reverendissimi atque sanctissimi fratris nostri Boni-

^a Romana synodus. Occurrit n. 1, 2, 3, 4, 5, in Cod. Paris. De anno [745] adnot. Sirmundus: Huic anno congruit indictio 14, mense Octobri. Constantini autem annorum duplex epocha memoratur. Prior, ex quo cum Leone Isauro patre regnare cepit, xii Kalendas Maias, anno 720; altera numerum quibus post patris obitum solus impetrabat, ex die xiv Kalendas Julias, indictione 9, id

facii archiepiscopi nobis retulisti, per quas nobis quæ opportuna eis visa sunt indicavit. Quid ergo deo nostris secretariis te ingredi postulasti? Deneardus religiosus presbyter dixit: Domine mi, dum, juxta sancti apostolatus vestri præceptionem, meus dominus Bonifacius episcopus, famulus pietatis vestræ, in provincia Francorum synodum aggregasset, et reperisset illic falsos sacerdotes, hæreticos, et schismaticos, id est Aldebertum, et Clementem, sacerdotio privans, una cum principibus Francorum, retrudi fecit in custodiam. Illi autem non in penitentia degunt, ut judicatum est, sed e contrario adhuc populum seducunt, pro quo et hanc epistolam præfati mei domini, quam manibus gero, vestro sancto apostolatus missis offero, ut eam coram sacrosancto concilio relegi faciatis. Dictum est: Suscipiatur epistola, et coram nostra præsentia relegatur; et accipiens Theophanius notarius regionarius, et sacellarius relegit in his sermonibus:

(Epistola quam Theophanius notarius relegit quinquagesima septima est hujus Editionis ^b.)

Cumque relecta esset, Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa dixit: Audistis, fratres charissimi, quid in ista epistola relectum sit ex sacrilegis illis qui se ad suam condemnationem apostolos prædicaverunt. Sanctissimi episcopi et venerabiles presbyteri responderunt: Audivimus certe per omnia, non apostolos, sed ministros Satanæ, et præcursores Antichristi. Quis enim aliquando apostolorum, aut quilibet sanctorum, ex capillis suis, aut ungulis, sanctuaria populis exhibuerunt, ut iste sacrilegus et perniciosus agere conatus est Aldebertus. Sed hoc scelus a vestro sancto apostolatu est rescandendum, tam de illo, quam etiam de illo transgressore Clemente, qui sacros canones spernit, atque expositiones sanctorum Patrum, et dicta sanctorum, ut pro transgressionibus suis dignam suscipiant sententiam. Sanctissimus ac beatissimus papa Zacharias dixit: Quia hodie jam tardior hora est, vestro secretario relectis iterum vita eorum et actibus, communi consensu, mediante Deo, quid fieri debeat, pertractandum est.

In nomine Domini Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi, imperante domino piissimo Augusto Constantino, magno imperatore, anno 26, post consulatum ejus an. 5, mense Octobri, die 25, indictione 14, præsidente sanctissimo ac beatissimo domino Zacharia papa in patriarchio Lateranensi, in basilica quæ appellatur Theodori, consistentibus etiam cura eo sanctissimis episcopis, Epiphano Silvæ Candidæ, Benedicto Nomento, Venantio Prænestiæ, Gregorio Portuense, Niceta Gabiis, Theodoro Ostiense, Gra-

est, anno Christi 744; quamquam enim hoc loco non imperii annos computat, sed post consulatum, eos eodem recidit, quia Constantinus paucis diebus post imperii natalis consulatum dedisse videtur, sicut de patre dictum est. Quare ad hanc normam exigendas sunt reliquarum quoque epistolarum subscriptiones. SIRMUND.

^b Vide supra, col. 751. Edr.

rioso Velitris; seu venerabilibus presbyteris, id est, A Joanne archipresbytero, Gregorio, Stephano, item Stephano, Dominico, Theodoro, Anastasio, Georgio, Sergio, Jordane, Leone, item Leone, Gregorio, Stephano, Eustachio, Procopio, atque Theophanio, propositis in medio sacrosanctis Evangelii; astantibus quoque diaconibus, vel cuncto clero, Gregorius notarius regionarius, et nomenclator dixit: Juxta vestri sancti apostolatus præceptionem, quam in præterito jussistis, Deneardus religiosus presbyter adest præ velo, quid præcipitis? Dictum est: Ingre-

diatur. Cumque ingressus e-^Bset, Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa dixit: Actus illius nefandissimi Aldeberti, sive cætera quæ de eo sunt scripta, quæ præterito secretario præmanibus gerebas, coram præ-

sente concilio porrigere legenda. Et accipiens Theophanius notarius regionarius et sacellarius relegit Vitam illius, cujus initium tale est: In nomine Domini nostri Jesu Christi. Incipit Vita sancti et beati Dei famuli, et præclari, atque per totum speciosi, ex electione Dei nati, sancti Aldeberti episcopi.

De simplicibus parentibus fuit procreatus, et de gratia Dei est coronatus; quia dum in utero matris e-

o-^Cæset, ibi gratiam Dei accepit; et antequam pervenisset beatissima nativitas ejus, vidit genitrix ejus, quasi per visionem, egredientem vitulum de dextero latere suo, qui vitulus designabat gratiam illam quam ab angelo acceperat, antequam exiret de vulva. Cumque hic libellus usque ad finem lectus fuisset, Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa dixit: Quid ad hæc blasphemia respondetis, sanctissimi fratres? Epiphanius, sanctissimus episcopus Silvæ Candidæ, dixit: Certe, apostolice domine, ex divina inspiratione motum est cor sancti vestri apostolatus, ut prædictum Bonifacium, sanctissimum fratrem nostrum, episcopum, atque Francorum principes, commoneretis, quatenus in partibus illis post longa tempora concilium aggregaretur sacerdotum, ut hæc schismata et blasphemix usquequaque sancto vestro apostolatu minime eclarentur. Zacharias, sanctissimus ac beatissimus papa, dixit: Si quid adhuc habet Deneardus religiosus presbyter nobis porrigere relegendum, porrigat. Deneardus religiosus presbyter respondit: Ecce, domine, epistolam, qua utebatur, et divulgabat eam esse Jesu, et de cælo cecidisse. Et accipiens Theophanius notarius regionarius et sacellarius relegit, cujus initium tale est:

In Dei nomine incipit epistola Domini nostri Jesu Christi Filii Dei, quæ in Hierosolyma cecidit, et per Michael archangelum inventa est ad portam Ephrem: et per manus sacerdotis, nomine Leoræ, epistola ista relecta fuit, et exemplata; et transmisit eam ad Hieremiam civitatem, ad alium sacerdotem, nomine Talasium; et ipse Talasius transmisit eandem ad Arabiam civitatem, ad alium sacerdotem Leobanium; et ipse Leobanius transmisit epistolam istam ad Wetfaviam civitatem; quam recepit Macharius sacerdos Dei, et transmisit in montem sancti Michael ar-

changeli. Et ipsa epistola per manus angeli Domini pervenit ad Romanam civitatem, ad locum sepulcri sancti Petri, ubi claves regni cælorum constitutæ sunt; et duodecim papati, qui sunt in Romana civitate, triduanas fecerunt vigilias, et in jejuniis et orationibus permanserunt diebus ac noctibus, et cætera usque ad finem perlecta.

Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa dixit: Pro certo, fratres charissimi, iste Aldebertus in insaniam est conversus; et omnes qui hæc utuntur scelerata epistola, more parvulorum, absque memoria mentium sunt, et muliebribus sensibus insanient. Sed ne leviores adhuc amplius decipiantur, indiscretum et absque sententia causam hanc in eum relinquere minime possumus. Sanctissimi episcopi et venerabiles presbyteri responderunt: Ex divina illustratione cognoscimus cor vestri sancti apostolatus illuminatum, et quæ a vobis dicta sunt ex administratione sancti Spiritus emanarunt. Et idcirco, ut a vobis prævisum fuerit, in utrosque sententia pronulgetur. Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa dixit: Non ut a nobis solum prævisum fuerit, sed pariter cum sententia vestra est pertractandum: sed si Domino placuerit, in futuro secretario, quod rectum visum fuerit, et dominus suis famulis administraverit, ex omnibus ejus actis promulgabitur sententia.

In nomine Domini Dei nostri Salvatoris Jesu Christi, imperante domino piissimo Augusto Constantino, magno imperatore, anno 26, post consulatum ejus anno 5, mense Octobri, die 25, indictione 14, præsidente sanctissimo ac beatissimo domino Zacharia papa in patriarchio Lateranensi, in basilica quæ appellatur Theodori; consistentibus etiam cum eo sanctissimis episcopis Epiphanio de Silva Candida, Benedicto Nomento, Venantio Prænestiæ, Gregorio Portuense, Niceta Gabiis, Theodoro Ostiense, Gratioso Velitris, atque venerabilibus presbyteris, Joanne archipresbytero, Gregorio, Stephano, item Stephano, Dominico, Theodoro, Anastasio, Georgio, Sergio, Jordane, Leone, item Leone, Gregorio, Stephano, Eustachio, Procopio, atque Theophanio; propositis in medio sanctis Evangelii, astantibus quoque diaconibus, vel cuncto clero; Gregorius notarius regionarius et nomenclator dixit: Secundum quod a vestro sancto apostolatu præceptum est in præterito secretario, ut Deneardus religiosus presbyter hodie se vestris obtutibus præsentaret, præstio est præ foribus; quid præcipitis? Dictum est: Ingre-

diatur. Cumque ingressus fuisset, Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa dixit: Habes adhuc ex sacrilegorum illorum conscripto quod coram hoc sancto concilio porrigas ad relegendum? Deneardus religiosus presbyter respondit: Etiam, domine mi, habeo orationem quam sibi Aldebertus componere nisus est, et ecce præmanibus eam gero, jubete eam suscipi. Et accipiens eam Theophanius notarius relegit coram omnibus, cujus initium tale est.

Domine Deus omnipotens, Christi Filii Dei Domini

nostri Jesu Christi Pater, et A, et Ω, qui sedes super septimum thronum, et super cherubim et seraphim, tu pietas magna, et dulcedius est tibi satis. Pater sanctorum angelorum, qui fecisti cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, te invoco et reclamo, et invito super me miserrimum, quia tu dignatus fuisti dicere: Quodcumque petieritis a Patre in nomine meo, hoc faciam. Ergo ego te peto, quia in te confidit anima mea. Cumque per ordinem legeretur, ventum est ad locum, ubi dicebat: Precor vos, et conjuro vos et supplico me ad vos, angele Uriel, angele Ragull, angele Tubuel, angele Michael, angele Iodas, angele Tubuas, angele Sabaoe, angele Simiel.

Dum vero hæc oratio sacrilega usque in finem perlecta fuisset, Zacharias sanctissimus ac beatissimus papa dixit: Quid ad hæc, sanctissimi fratres, respondetis? Sanctissimi episcopi et venerabiles presbyteri responderunt: Quid agendum est, nisi ut omnia quæ nobis relecta sunt igni concrementur, auctores verorum anathematis vinculo percellantur? Non enim nomina angelorum, præter nomen Michaelis, sed nomina dæmonum sunt, quæ in suis orationibus invocavit, ad præstandum auxilium sibi. Nos autem, ut a vestro sancto apostolatu educemur, et divina tradit auctoritas, non plus, quam trium angelorum nomina cognoscimus, id est, Michael, Gabriel, Raphael, siquidem iste, sub obtentu angelorum, dæmonum nomina introduxit. Zacharias autem sanctissimus ac beatissimus papa dixit: Optime provisum est a vestra Sanctitate ut scripta illius omnia igne crementur, sed opportunum est ut in scrinio nostro ad reprobationem et ad perpetuam confusionem ejus reserventur. Nunc vero quia omnia perfecta sunt, de utrorumque sententia, quorum superius mentio facta est, pertractandum est, universum concilium dixit: Aldbertus, cujus nobis actus et nefaria commenta relecta sunt, et quia se apostolum censuit nominare, et capillos atque ungulas suas populis pro sanctuario exhibuit, seducens populum diversis erroribus, et quoniam sub obtentu angelorum in suo auxilio dæmones invocavit, ab omni officio sacerdotali deponatur, agens pœnitentiam pro commissis, et amplius jam populum minime seducat. Sin autem in his erroribus perseveraverit, et populum amplius seduxerit, sit ei anathema, et æterno Dei judicio condemnatur, omnisque qui ei consenserit, vel ejus secutus fuerit doctrinam, aut adjunctus illi fuerit. Similiter autem et Clemens, qui per suam stultitiam sanctorum Patrum scripta respuit, vel omnia synodalia acta, parvipendit, inferens etiam Christianis Judaismum, dum prædicat, fratris defuncti uxorem posse in matrimonio jungi, insuper et Dominum nostrum Jesum Christum descendantem ad inferos, omnes pios et impios simul inde prædicat abatraxisse; ab omni etiam sacerdotali officio deponatur, et anathematis vinculo obligetur: atque nisi resipuerit, æterno Dei judicio condemnatur, vel etiam omnes, qui ejus sacrilegis consenserint prædicationibus.

Zacharias, episcopus sanctæ Dei catholicæ atque

A apostolicæ urbis Romæ, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Epiphanius, episcopus sanctæ Ecclesiæ Silvæ Candidæ his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Benedictus, episcopus sanctæ Ecclesiæ Nomentanæ, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Venantius, episcopus sanctæ Ecclesiæ Prænestinæ, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Gregorius, episcopus sanctæ Ecclesiæ Portuensis, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Nicetas, episcopus sanctæ Ecclesiæ Gabinatis, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Theodorus, episcopus sanctæ Ecclesiæ Ostiensis, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Gratiosus, episcopus sanctæ Ecclesiæ Veliternensis, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Joannes, archipresbyter tituli sanctæ Ssannæ, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Gregorius, humilis presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sancti Clementis, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

C Stephanus, Dei gratia presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sancti Marci, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Stephanus, indignus presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sancti Eusebii, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Dominicus, humilis presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Priscæ, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Theodorus, humilis presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sancti Laurentii, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Anastasius, indignus presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Mariæ, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

D Georgius, humilis presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctorum Joannis et Pauli, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Sergius, humilis presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Potentianæ, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Jordanes, indignus presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Sabinæ, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Theophanius, humilis presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctorum *quatuor Coronatorum*, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Leo, indignus prosbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ

tituli sanctæ Anastasiæ, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Leo, humilis presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli Damasi, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Gregorius, indignus presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Balbinæ, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Stephanus, presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sancti Chrysogoni, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Eustachius, humilis presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

Procopius, indignus presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sancti Cyriaci, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit.

XI.

CONCILIUM MOGUNTINUM

STEPHANI II PAPÆ I, PIPPINI REGIS I. [CIRCA A. C. 752.]
In eo Lullus ordinatur episcopus a sancto Bonifacio. et cæteri episcopi et abbates olim constituti confirmantur.

Novissime... præcepto Romani pontificis et consensu venerandi principis Pippini, et synodalis auctoritatis licentia, et omnium episcoporum, et abbatum, nec non canonicorum, et monachorum, omniumque Christianorum ad suam diocesin pertinentium profectus est. Sed et Lullum ante juramento constrinxit, dicens: *Equidem animose proficiscor, quorumque me divina gratia dirigere voluerit; nunc autem da fidem, ubicunque obierim, meum corpus ad destinata transferas. Et ille quidem spopondit se omnia pro possibilitate custodire.*

MANSI DISSERTATIO

De synodis in Germania, Gallia et Italia a S. Bonifacio et Zacharia papa habitis, et de litteris mutuis Zachariæ papæ et S. Bonifacii.

Synodorum a sancto Bonifacio, vel in causa ejus habitarum, tum et epistolarum Zachariæ pontificis ad sanctum Bonifacium, et sancti Bonifacii ad illum, obscura est adeo chronologia, ut doctissimos ætatis nostræ scriptores diu occupaverit, nec illorum laboribus res ita profecit, ut in lucem apertam adhuc protracta sit. Tenebras hasce discutere ego pariter in meis ad Baronium animadversionibus conatus sum; sed quanquam in nonnullis res mihi feliciter successisse confido, in aliis tamen veritatem minime assecutum et modo sentio, et ingenue confiteor. Res igitur ex integro tractanda est, quod ut prospere contingat, deserendam censeo epocham imperatorum, quæ in monumentis illis signatur, utpote quam variam esse in variis Codicibus mss. nec satis accurate a Theophane indicetur, teste Pagio in Critica Baronii. Chronologiam itaque illam dirigam juxta ac exhibent ipsæ litteræ et synodi inter se collatæ, adjumentum etiam præbentibus indictionibus, quibus singula hæc nuntiuntur.

Igitur omnium primum constituto concilium quod Germanicum dicitur, cum de certo loco quo episcopi convenerunt nihil quidquam sciamus. In ejus quidem præfatione coivisse episcopos illos legimus anno Christi 742, die xi Kal. Maias; sed cum epocha illa Incarnationis raro ætate illa adhiberetur, huic, utpote forte additiæ, nihil insistendum arbitror. Constat utique Burchardum quemdam episcopum inter patres ejus concilii assedissee, qui sane alius non erat a Burchardo Vitzburgensi, quem a sancto Bonifacio episcopum jam constitutum Zacharias papa in episcopali sede confirmat epistola secunda apud Labbeum, tom. XII. Signatur vero illa die Kalendarum Aprilis, indictione xi, nempe anno 743. Ex quo recte concilia Burchardum paulo ante Aprilem anni illius episcopatum obtinuisse. Quomodo ergo anno 742, Aprilis mense, inter episcopos residere potuisset? Ponatur ergo concilium anno uno serius quam huc usque constitutum est, nempe anno 743, quo die xi Kal. Maias (quæ dies in Actis ejus concilii signatur) in Dominicam incidebat. Concilia vero antiquo more de Dominica exordiri sæpe alias animadverti. Concilium hoc præcesserunt litteræ tres, prior quidem sancti Bonifacii ad sanctum Zachariam, quem de institutis in Germania episcopis tribus, inter quos Vitzburgensis, facit certioreu; geminæ

vero sancti Zachariæ, alia quidem ad sanctum Bonifacium, cui concilium in Francia celebrari mandat, altera vero ad Burchardum, quam supra indicavimus; ambæ datæ sunt Kalendis Aprilis, indictione 11, id est anno 743, paulo ante concilium Germanicum.

Succedenti anno 744, concilium Suessionense convenit, quod cum habitu in ejus præfatione legatur die 6 vel, ut Codices emendatissimi fuerunt, vi Nonas Martias, luna 14, ex his temporum characteribus, anno 744, dies 2 Martias indicatur. In eo vero Adalbertus hæresis damnatur, Abel et Adalbertus super ordinatos per civitates episcopos archiepiscopi, ille quidem Rheimensis, hic vero Senonensis renuntiantur. Concilii hujus annum, quem designavimus, indicat epistola Zachariæ ad sanctum Bonifacium inter Labbeanas quarta, cum in ea mittere se dicat pontifex palia Abeli et Adalberto, quos, ait, per unamquamque metropolim per provincias constitisti; nempe in concilio Suessionensi, ut jam animadverti. Data est epistola die x Kal. Julias, indictione 12, id est anno 744.

Non diu post Suessionense, eodem scilicet anno, die xi Kal. Aprilis, Zachariæ concilium Romanæ habuit legendum apud Labbe, tom. XII. De concilii hujus epocha ita disserui in meis ad Pagium animadversionibus ad An. 743, 15.

Concilium hoc Romanum anno 744, die xi Kal. Aprilis celebratum fuisse mihi penitus exploratum est. Annum indicant temporariæ notæ, quas Acta concilii præferunt. Annus Luitprandi trigesimus secundus a mense Junio anni 743 usque ad eundem mensem sequentis anni fluxit. Annus secundus Artabardi indicat epocham ejus imperii a nobis in nota ad An. 741 signatam, cœptamque a Junio mense anni 742. Indictio 12 currebat a Septembri anni 743 usque ad Septembrem anni 744. Superest dies et mensis, sed et hunc nobis indicat epistola sancti Zachariæ papæ ad Austrobertum, quam genuinam esse in nota ad annum 742, 15, demonstravi. Cum vero epistolæ illius annus vitiatum sit, demonstrandum mihi incumbit concilium in ea expressum Romanum hoc indicare. Id vero ex eo deduco, quod concilium illud habitum ferat epistola die xi Kal. Aprilis sub Zacharia pontifice. Porro dies illa, anno 744, in Dominicam incidit, qua die cogi concilia